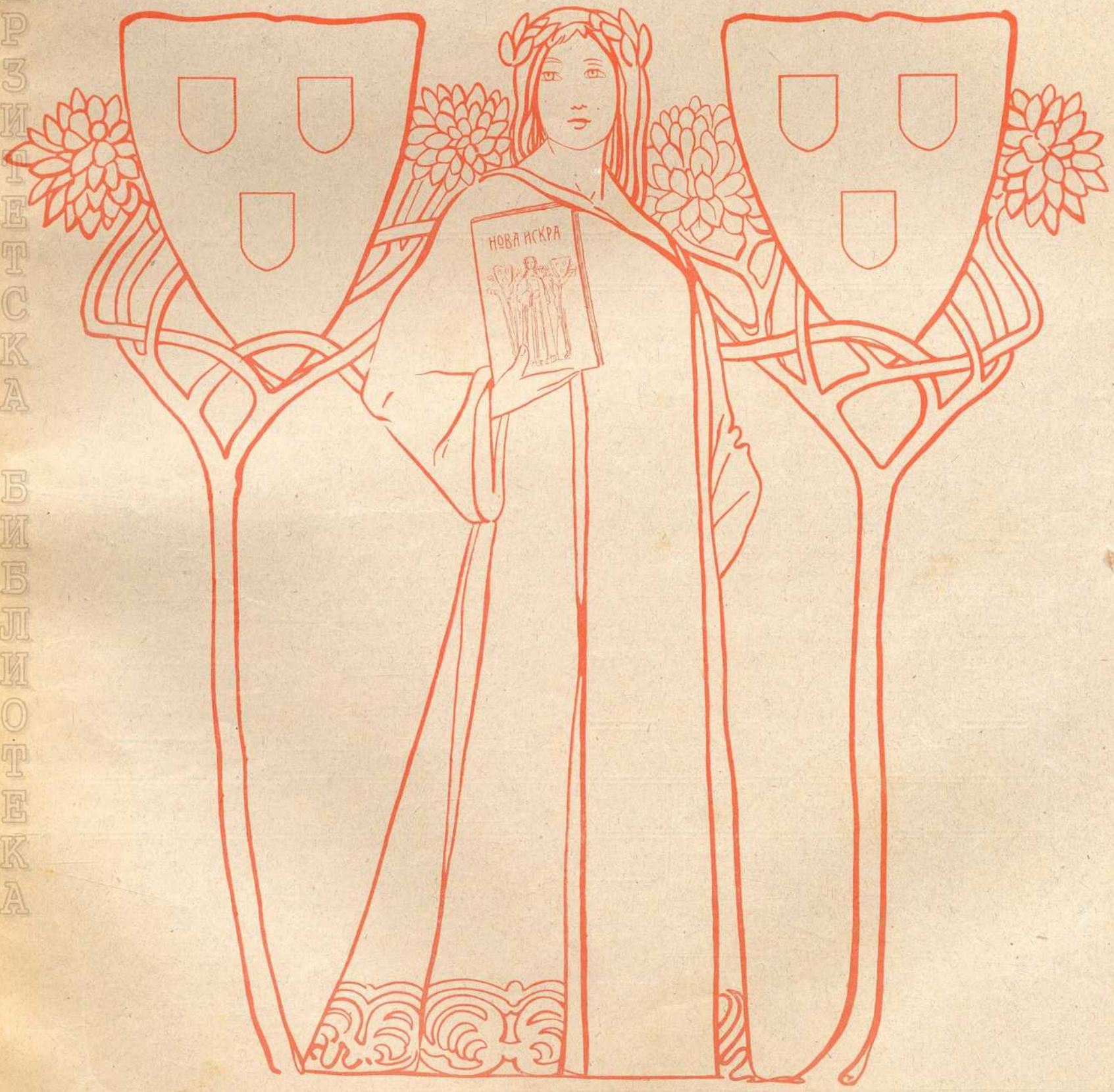

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

НОВА ИСКРА

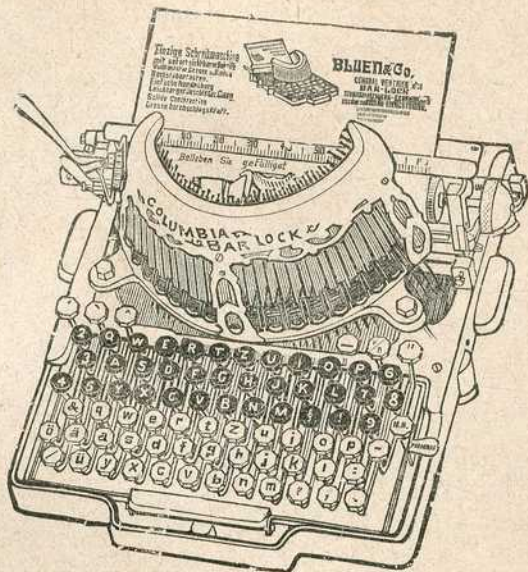
АПРИЛ 1911.

Власник, Ж. О. Дачић. — Уредник, Р. Ј. Одавић.

ГОДИНА X.

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

ПИСАЋЕ МАШИНЕ

BAR-LOCK„АДЛЕР“
„ПИТСБУРГ-ВИЗИБЛ“
КАРБОН ПАПИРА„РЕМИНТОН“
„СМИТ-ПРЕМИЈЕ“
ПАНТЉИКЕ СВЕ ВРСТЕкао и сав остали прибор за Писаће Машине могу се
добити најбоље у трговини**МАРИЧИЋА и ЈАНКОВИЋА**
У БОГРАДУ.

Помодно-мануфактурна и платнарска трговина

МИЛАНА КОЈОВИЋА И ДРУГА

ПРЕЂЕ

САВИНА и КОЈОВИЋА

БЕОГРАД

Кнез Михаилова улица.

Препоручује своје велико стовариште:
ШТОФА за костиме, хаљине, сукње и блузе.
СВИЛЕ за превезе, хаљине и венчанице.
ТАФТА црног и у свима бојама.
ДЕЛЕНА, ЗЕФИРА, ЦИЦА и других разноврсних
тканина за прање.
АТЛАЗА и Сатена за јоргане, Цвилеха за душеке.
ПЛАТНА више квалитета и ширина за све упо-
требе.
Сваковрсног прибора и украса за жен. одело.

Цене су солидне и утврђене.

Мустре на захтев шаљемо бесплатно.

ЗА ПРОЛЕТЊУ И ЛЕТЊУ СЕЗОНУ
СПЕЦИЈАЛИТЕТИ:ШЕШИРИ: Mossant, Vallon & Argod,
The American Hat,
The Colton Barr & Co
G. Panizza & Comp.ОБУЋЕ: Noris Welt,
Unic.

КОШУЉЕ: Phenix — Paris.

РУБЉЕ: Dr Lahmann.

КРАВАТЕ: London — Paris.

МИДЕРИ: Марка D. D. — Paris.

РУКАВИЦЕ: Dent, Allgroft & Cie Grenoble.

БОА, ЕШАРПЕ: Париски новитети.

У врло великом избору приспели су
ГАЛАНТЕРИСКО ПОМОДНОЈ ТРГОВИНИ**САВЧИЋ и НИКОЛИЋ**

771 ТЕЛЕФОН

БЕОГРАД

ТЕРАЗИЈЕ

НОВО!

ВАСПИТАЊЕ ВОЉЕ, написао
ЖИЛ ПАЈО, превео с француског
Јов. М. Јовановић.
Цена 2-50 дин. (у фином повезу
4— дин.). Издање књижаре С. Б.
ЦВИЈАНОВИЋА — БЕОГРАД.

Најусавршеније и савремене
ШТАМБИЉЕ и ПЕЧАТЕод каучука и метала
израђујеЂОРЂЕ М. МИЛАДИНОВИЋ
Београд, Чика-Љубина ул. бр. 12.

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

БРОЈ

4.

НОВА ИСКРА

ГОДИНА

X.

БЕОГРАД, АПРИЛ 1911. ГОДИНЕ

Власник,

Живојин О. Дачић

Краља Александра улица број 26.

„Нова Искра“ излази сваког месеца. Цена: на год. 16, по год. 8, четврт год. 4 дин.; ван Србије: на годину 10 фор. или 20 дин. у злату. Претплата и све што се тиче администрације шаље се власнику „Нове Искре“, а рукописи уреднику. Рукописи се не враћају; накнадно тражење појединих бројева извршује се само у року од два месеца. После тога рока бројеви се могу добити само за откупну цену. —

Уредник,

Риста Ј. Одавић

Капетан - Мишина улица број 8.

ЛЕПТИРИЦА

— ИЗ ШИПАРИЧКОГ ЖИВОТА —

Ботово нема ни једног тренутка преко дана кад би се тачно могло рећи: где је Мица у кући и шта ради? Таман мати номисли да се скрасила у трпезарији и наставила свој већ одавно започети вез, по којему је више трагова од прстију него ли од вунице, — а она већ шмугнула Терески у кухињу, па приметила разговор с њом, који брзо прелази у полушапат. А ко би могао знати о чему тада разговарају?

Потражи ли је мати и у кухињи, када види да није за везом, проклињући у себи све те „белосветске“, све те „слушкињентине“, — Мица је већ чула када се отварају врата од мамине собе и већ је слетела низа степенице у дворште, па се бајаги сва занела или око цвећа крај ограда или око живине којој баца мрвице од коре хлеба, што је малочас у тренутку дограбила са кухињског стола, чим је чула да мама улази у „конг“. А кад је мати једва једном пронађе и почне звати, она се прави да је не чује, те се зивкање понавља и по два и три пута — толико се Мица, кобожем, занела у посао! Ако јој мати нареди да настави остављени вез, она изјављује како мора да ради домаћи задатак; а кад јој пребаци што то већ не ради и када је пошаље у татину собу, да одмах почне рад, — Мица је, уместо столу, право пришла прозору, па га отвара сваки час (таква је и лети и зими), виркајући кроз њега и десно и лево, као да кога очекује. А није то, доиста није. Очекивала није никог, или да тачније кажем: никог одређеног.

„Домаћи задатак“ само је изговор да не би морала весту „ону гадну, ону најгаднију мустру“, — па због тога и прилази од прозора пианину

и почне да удара по њему (као и свака почетница, која још није прешла ни прве стране клавирске школе) нешто што још није ни чула ни учила, нешто што јој сами прсти свирају, а у чијој нескладности ипак осећа неку ретку лепоту и израз свог неразговорног и чудног расположења. Али већ први ударци подсети је на маму, и тада јој блесне у памети и изговор о „домаћем задатку“, па брзо притрчи татину столу и извади из своје фијоке вежбанку, која јој прва дође под руке, умочи перо у мастионицу и почне, што боље уме, да пише наслов својим непоузданим, танким танацким и коврчавим рукописом, пратећи све то и исплаженим вршком свог малог и руменог језика, али не што је тако навикнута, већ што зна да то врло добро показује удубљеност у посао. И доиста, ретко се кад превари: често још није ни почела задатак, а мати већ улази у собу, па чисто не верује својим очима, а још мање ушима, којима се, биће, само учинило да је Мица малочас свирала.

— А, ту си! рекне јој мати, тек да ма што год каже.

А Мица скоро једва подигне главу и зажмури својим живим очицама, које у том тренутку направи као да су већ побелеле од силног рада, па јој, скоро у чуђењу, више пребацује него ли што одговори:

— Домаћи задатак!

Али није мати још добро ни изашла из собе, а Мица, гледајући искоса како се затварају собна врата, притисне пером по вежбанци што јаче може, па га толико раскречи, да се најчешће и сломије.

Сва задовољна погледа оно скрхано перо, осмехне се обешечачки и гласно га поздрави, рекло би се неочекиваним, али увек једним и

истим речима: „На здравље!“ — па спусти увлаку међу остале на мастионици, али другу никада не узме.

Вежбанка остане и даље на столу, а Мица или приђе татиној библиотеци и претура по њој, увек узалуд тражећи ма шта „занимљиво“, или барата по татиној корпи за хартије и покушава да саставља парчад ситно исецканих писама и дописница, уверена да ће у њима наћи ма какву тајну која се од ње крије, а коју би она могла мирне душе и знати и разумети исто као и њени родитељи. Али као за пакост: и писма и карте не само да не показују никакву тајну, него су толико досадна, да се ништа досадније и не може замислити. Још да није новина, а нарочито оних иза јастука на дивану (мисли тата, да Мица не зна где се остављају они бројеви „што нису за децу“), — татина би соба била најдосаднија у целој кући. А у тим бројевима „иза јастука“ умела је Мица тако брзо пронаћи оно „што није за децу“, да би се и сâм тата морао изненадити, откуда јој толико извежбаности за проналажење баш онога што се, како то он сâм каже, „не би ни смело штампати, кад би у овој земљи закон о штампи био на своме месту!“ Зна Мица, о, врло добро зна, да је то или у фељетону или на трећој страни. На првој и другој страни свих новина штампану се „само глупости које нико не чита!“

Граф Маринели, Сартучио, Дона Инезила, Рокамболо, Маркитанка Гертруда — читав један фељетонски свет, са свима својим љубавним јадима и насладама, несрећама и победама, познат је Мици много боље него што би то и тата и мама икад могли помислити. Зна Мица да о том не сме говорити родитељима, па ни самој Терески, јер је Тереска, прво, глупа, а друго — могла би мами казати, а тада, то је сигурно, најбоље новине не би више стајале иза јастука. То смеју знати само две-три верне другарице, јер и оне само Мици поверавају такве ствари. Шта више, једна од њих, Зора Костићева из Абацијске чаршије, не прича јој само оно што чита, већ и догађаје о којима нико ништа не зна, осим ње и Мицка гимназисте.

Ах, тај гимназиста! Мица га зна само из виђења и није до сада тек једанпут помислила: како је то лепо од њега што ће се оженити Зором! Оно, истина, Зора каже, да њени родитељи не знају о томе још ништа, али да ће она, ипак, или за њега или ни за ког другог. „Па разуме се, размишља Мица у себи: то и јесте права љубав. Ако је не даду, он ће је после украсти као капетан Дуглас лепу мис Мерџ!“

А већ кад Мица почне да се присећа таквих историја, онда јој брзо — много брже него у кинематографу — почињу да излазе пред очи најразличнији парови и срећних и несрећних љубавника. Па ипак није Мица само једном помислила, како су срећни и они најнесрећнији љубавници, сви, сви од реда, све до саме Зоре, само она, Мица, и ако врло добро зна шта је

то љубав и шта значи патити од љубави — још није дочекала онај жељени дан када ће...

А тада већ више не може ни да стоји ни да седи. Дубок уздах нагони је да сазрева пре времена, јака уобразиља умара је физички, те прилази дивану, опружи се по њему, и тада зажмури да још једном прегледа све јунаке из разних романа и све познанике своје, па чак и ближе рођаке своје, а поред њих и неке сасвим непознате младиће, којих једва ако се и по виђењу сећа. И тада између њих почиње да тражи и бира онога што би јој био оно исто што је Зори Мицко гимназиста.

Али и ако код понеког од њих нађе доста сличности са Зориним изабраником, ипак осећа да су јој сви далеки, јер јој нико од њих није показао ни најмањег знака какве нарочите симпатије, по којему би могла ма и најмање наслутити, да би се могао развити у праву љубав, у којој би она умела и знала да буде права јунакиња. Уверена је, о, још како уверена, да не би било никакве сметње, никаквог проклетства ни гоњења, која она не би савладала само да дође до изабраника свог, до среће своје...

Па ипак... Још не прѣће ни читав низ, а њој изиђе пред очи један господин, са којим се још прошле године познала у Врњачкој Бањи. То је неки татин познаник, који је, судећи по држању и оделу, или дипломата или банкарски чиновник. „Врло фини господин!“ како је Мица још лане помислила у себи. Кад му је тата представио „своју јединицу“, господин је ухватио прстима испод подбратка, подигао јој главу мало у вис и рекао јој, као што Мица верује, врло озбиљно: „Како сте лепо, госпођице!..“ И ако је он скоро татин другар, ипак је Мица била дубоко уверена да би с њиме ипак могла бити врло срећна!..

Ако је ма ко не прекине у таквим размишљањима и сањаријама, у стању је да остане на дивану по читаве сате. Али је најчешће врло брзо узнемире, јер мама као да се баш заклела да је сваки час тражи и зивка.

А то је тако можда и због тога што тата врло често, па скоро и набусито говори мами: да се мало више брине о Мици, јер још мало па ће се задовојчити, а шипарице су увек луцкасте, брљиве и метиљаве! Све је ово Мица чула кроз врата, и то не једанпут. Чула је и кад је тата рекао:

„Она је сад права лептирица! Могла би налетети на прву ватру коју наиђе, па ето белаја!“

Једаред је тата, када је полазио за Беч, мислећи да Мица не зна кога се то тиче, рекао мами и пред самом Мицом:

— „Пази лептирицу!“

* * *

Спустило се дивно мајско вече.

После шетње вратила се Мица са матером кући, и ако је наваљивала да још мало остану у Кнез-Михаиловој улици.

Н. ГИЗИС:

БАБИНА ПРИЧА.

Чим су дошли, Мица је ушла у трпезарију и отворила прозор према башти, наслонила се на њ и погледом упила у ону скоро већ потпуно изведену уједначеност боја и свежину баштенске тајанствености.

И ако је, од дугог ослањања, већ заболеше руке, ипак се не диже још, јер је осећала неко ретко задовољство и врло пријатну малаксалост.

У неосветљеној трпезарији није било никог, а уз то се није чуло ништа ни из куће, па чак ни оно обично лупкање и сецкање у кујни пред вечером.

Како би сад дивно било, мислила је Мица: кад би „он“ био у башти, па дошао овде под прозор! Нико нас не би ни видео ни чуо! Могла бих и у башту сићи, нико не би знао где сам; а кад ме затраже — он би се сакрио, а ја бих мирно, са свим мирно изашла... Ако би га ипак видели и напали, стала бих испред њега на гласно и отворено казала и оцу и мами: „Само преко мене мртве!.. Ја сам његова!..“

— Мицо! чу се мамин глас из ходника.

Мица се трже, одскочи од прозора и поче распрематати по већ постављеном столу.

— Мицо! чу се онет.

— Овде сам! изви и скоро отпева Мица. Мама уђе.

— Ја сам мислила да си у татиној соби.

У том уђе и Тереска уносећи велику лампу за сто.

Тата је још био на путу, те се у кући баш добро осећао његов одлазак. Све је некако ишло брже и трајало краће. У свему нека непоузданост, скомрачење, па чак, рекло би се, и неки страх. И ако није било никаквог разлога — тај се страх ипак осећао.

Мама је већ неколико пута говорила: „Бадава, празна кућа без домаћина!..“

Вечерало се на двоје па троје.

Још вечера није била завршена, кад о лампин заклон, сасвим изненада, тресну лептирица и паде на сто.

— Јух, лептирица! врисну мама и трже се од стола.

Исто учини и Мица, којој поред свега великог и необичног страха — севну у мозгу пркосна констатација: „Није се спржила!“

У тај мах мама поче звати Тереску, која не дође одмах, те је Мица, по маминој наредби, морала отворити врата од ходника и одатле је позвати.

Док је Тереска дошла, лептирица је била успела да поново полети и да падне чак горе на прозорску завесу.

Тереска докопа завесу и поче је трести, упућујући лептирици неку страшну мађарску псовку.

Лептирица поново полете по соби, али је убрзо изгубише с очију, пошто је успела или да излети кроз прозор или да се негде спусти где је нису могли видети.

Пошто је Тереска уверавала да је лептирица морала излетети, седоше поново за сто и мама и Мица, али Тереска не изађе одмах, очекујући да помогне ако устреба.

Мицино посматрање свега овог било се свело на питање мами:

— Да ли мора свака лептирица да се спржи?

— Свака која лети око ватре, одговори јој мама.

— Па зашто онда лете на ватру?

— Кад би знале да ће због тога умрети, дабоме да не би летеле.

— Па зашто се ова није спржила? Ето, одлетела је!..

У тај мах викну Тереска:

— Ево га!

Вриснуше и мама и Мица.

Лептирица је поново летела по соби. Тереска је скакала за њом и ударала рукама по ваздуху, али јој лёт не омете.

У једном трнутку лептирица се спусти на куглу од лампе, али овог пута не паде. Одржала се на њеној горњој ивици, подрхтавајући својим тешким, тромим и прашастим крилима. Тереска би је ударила, али је знала да ће кугла у парампарчад, те се уздржа. Па не само то, него сасвим мирно додаде:

— Сад падне у лампа!..

Мица се тога и сама бојала, а још када то и чу, — пружи руку да лептирицу збаци са

кугле, али лака струја ваздуха од њезина замаха указа лептирици опасност која јој долази, па да би је избегла — полете и у тилом часу спржи се страшно на отвору лампина цилиндра, а одмах затим, унакажена, сруши се у куглин отвор, да се задржи тек на оним месинганим пречагицама што су улепљене од петролеума и ситних мушица.

— Ето, спржила се! рече мама, али некако тако прекорно, као да се сетила татиних речи: „Пази лептирицу!“ и као да је знала да све то што је тата говорио — није ни Мици непознато.

— Тако пролази свака лептирица! заврши мама. Мица се учини као да је ово са свим несумњиво упућено њој — па само порумене без и једног знака противљења или увређености.

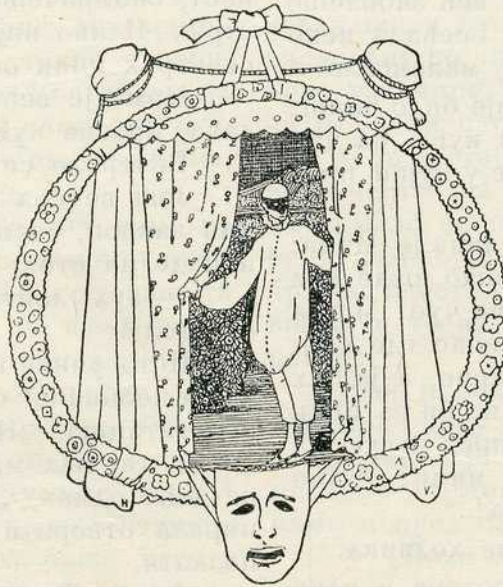
Дотле је Тереска већ подигнула куглу, извадила лептирицу и бачила је у башту кроз прозор. Одмах затим изашла је и она из собе. Прозор је остао и даље отворен.

У трпезарији је био потпун мир. Мама је мислила о тати, о кући без домаћина и о времену које једва мили. Лептиричина судбина није Мици никако излазила из главе, а у исти се мах, пуна страха, чудила зашто мама не настави разговор о лептирицама и — о њој, Мици!

И ако јој се натурала мисао да је она слична лептирици само у толико што једино дође до прозора, али је толико паметна да на ватру неће налетети, — ипак је бежала и од те мисли, спремна да матери падне на груди, да се сита изјеца и исплаче, само ако би је мама упитала:

— А ти, лептирице?!

Д. К.

ПЕСМЕ ЗЛАТНОГ СРЦА

СУМРАК

И опет сутон обузе ме тавни,
и свест се опи и сви живци моји,
и опет идем кроз заспале равни
мамљена гласом који не постоји.

А телом клизи драж далеких слутња
и тамна светлост што се разасула,
ја пружам усне, а вечита ђутња
милује нерве и опија чула.

Ја пружам усне, док у мени пева
прастара љубав чијим златним звуком
шумљаху воде и вечерња врела,
а мрак ме грли невидљивом руком.

И ма да видим бол и беду честу
с јутарњом маглом што ће да заплави,
ја опет чекам, на том истом месту
познато лице да се мени јави.

СНОВИ

Ја пођох за сликом, а не знадох куда,
обузе ми срце мир и ђутња света,
љубећи ти осмех ја пођох, а свуда
свечано ђуташе низ белих дрвета.

Ја пођох занесен дражју, што је попи'
на уснама твојим, и у мисли роју,
када све се прену и све кад се стопи
у једну лепоту и у једну боју.

А стари сан један, у сребрном руху,
блистав и потајан летну преко бара,
и однесе собом дан и чежњу глуху,
и последњи прамен сунчевога жара.

И оде у вечност велику и белу,
у звездано цвеће и у магле сиве,
када топлу вечер испунише целу
твоје мрачне очи од црне кадиве.

Далеко спава непомичност тупа,
на косу моју пада сива тама,
и док ми тајна светлост лице купа,
срце те моје чека на уснама.

О, тада моја отвара се душа
и љуби сенке по сумраку белом,
и тамни ехо твојих речи слуша,
тада сам твоја сваким својим делом.

И кô поморци кад у ноћи сами
пољупце чују, док се ломи барка,
и ја се дајем привиду и тами,
где немо светли обмана и варка.

НОЋНА ТИШИНА

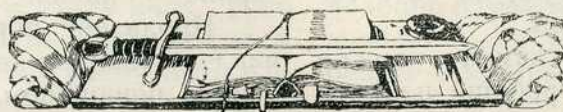
Тад звезда једна у сребрном скоку
блесну кô осмех. Затим поноћ тавна.
То цело вече једна туга давна
и модро небо сија ми у оку.

С улице бије дах и јара врућа.
На кули изби, и кô тешка свила,
кô тице бола и огромних крила
одоше сати више црних кућа.

Кроз мирис ружа, што се тамо заче,
и топли ваздух арије се гоне,
по плавој сенци и с уздахом тоне
рођена мисô што лута и плаче.

И опет изби и троми звук звона
пови се тешко по тишини крутој.
У мору звезда и светлости жутој
јави се месец иза Пантеона.

Божидар Пурић.

КАКВЕ СУ ЖЕНСКЕ

НАПИСАЛА КН. К. Т.

I.

Колосонџови су путовали после свадбе. Обоје беху мали, пуначки, бледуњави, чистуњави. Кад их је човек гледао, чинило му се да их је некако незгодно притиснула она дивска преса културе, којој је снага све јача после сваког новог открића. У осталом, њихово путовање текло је сасвим на миру. Одавно већ беху превалили Аустрију, Тирол, Немачку, Швајцарску, и сад ето смераху у Енгадин, на границу северне Италије. Оне четири ките цвећа, што их је добила млада женица при растајању на станици, одавно већ беху увеле, и већ одавно сви рођаци, познаници и пријатељи беху примили од њих дописне карте са сталактитском пећином Св. Беатуса (у Тиролу), са узаним силовитим слапом и с речима:

»Срећни смо и сећамо вас се. Овде је земаљски рај и није скупо. Поздрав Ивану Матвјеичу и Јели. Петар Колосонџов и Ана«.

Ана се пролешпала, па и ако је била ниска, бледа и мршава, веома се свиђала. Али она није опажала људе око себе. Њезина душа беше прикована за Пећу Колосонџова оковима, којих се она испочетка мало стидела, а који јој сад постадоше слатки. Као жељени фантом стајаше он између ње и целог спољашњег света, и кроз ту лаку сумаглицу, налик на божитње привиђење на месечини, промицаху пред њом слике славних уметника, гробнице царева, звоници саборних цркава, јеловници и рачуни из гостионица.

У Аустрији Ана се стидела и долазила би у забуну, кад би их директор хотела упитао:

— Желите ли једну собу са две постеље?

Она се чинила да ништа не чује и не разумуе, али кад дођоше у Тирол, она се већ сама објашњавала с директором, ценкајући се и говорећи му да је соба врло скупа.

Пећа не опажаше разлику између земаља кроз које пролажаху: у једној требаше плаћати у крунама, у другој у францима; у једној вароши

показиваху стару цркву, у другој статуе. Али и у једној и у другој земљи непрестано га тишташе лакат десне руке, јер су непрестано ишли испод руке, па чак би тако и заспали. И после много година, Петар Колосонџов, у кругу своје деце, сећао се по каткад свог свадбеног путовања, и увек би јасно видео гробницу ког цара, узаним слап, по какву цркву, и осећао како га боли зглоб десног лакта...

У Енгадин стигоше пред вече. Пут је вијугао и пео се на три километра, уносећи се у брегове и прелетајући преко провалија.

— Ох, погледај! — говорила би Ана, заносно разгледајући околну, па тек на једанпут, стидећи се свог заноса и осећајући да је скривила мужу што га је заборавила и што више гледа природу него њега, наслонила би му се јаче на лакат, шапћући му брзо:

— Ја те волим. Чујеш? Ја те волим. А ти?

— Ти си једини смисао мог живота — одговараше јој искрено Пећа. — И не само мог, већ уопће васколиког живота. Чудо ми је, Ано, како то нико не разумуе.

Млад, елегантан портир у цвикеру срете их на станици.

— Имате ли собу са две постеље? — озбиљним пословним тоном запита Ана. — А вечерати нећемо. Уморни смо. Та ми смо уморни, је ли? — рече она мужу, узевши га испод руке.

После по сата звонце у гостионици дуго је звало госте на вечеру. Силазећи се да вечерају, гости су пред вратима собе бр. 19 видели дирљиву слику: на прагу, у средини, мирно стајашу прашњаве, тешке мушке ципеле, а поред њих мале, трошне, тако исто прашњаве, плитке женске ципелице. О клину, на вратима с десне стране, висело је мушко одело, а о клину с леве стране — женско.

Пролазећи поред врата, доктор, један леп, млад, необично висок Талијанац, мизантроп с мало ровашеном усном, баци на њих хладан, равнодушан поглед. За вечером он је ваљао мале

СРПСКИ ПАВИЉОН У РИМУ.

куглице од хлеба, ни с ким се није разговарао и, налакћен на сто, гњечио је лице грдним маљавим прстима. Сви су га се бојали.

II.

Освану благо јутро, ведро као невина душа. У така јутра човека обузима жеља да учини што велико, хоће му се бесмртности, у душу му навиру мисли о вечности. Женске су онда сетне, и саме не знајући зашто, а мушки се завлаче некуд далеко, далеко, дуго седе гологлави, ћуте и задоцне на ручак. Само заљубљени ништа не опажају. Они лутају по околици, разгледају старо гробље и говоре:

— И ми ћемо једном умрети.

Али не верују томе.

Седећи на клупи крај малог, сеоског гробља, тако угодног и тако љупког да се чинило, е је права милина лежати у њему, Пећа и Ана опазеше издалека дугајлију.

— Погле, — рече Ана — како је страшан!

То беше онај лекар Талијанац. У белим огромним чакширама и у огромном сламном шеширу он се полако приближаваше младом пару. Тупо и рећи равнодушно гледаше он Ану, можда и не видећи је. Већ се могла лепо распознати његова мало набрекла, лако ровашена усна. Заљубљени (Ана је држала мужа испод руке) заћуташе,

с интересовањем посматрајући овог лепог дугајлију.

Талијанац приђе сасвим клупи, и лено, чисто сањивим гласом, рече француски:

— Свиђа ми се ваша дама.

И гледаше Ану.

— Шта? — запита Колосонос, и срце му се стеже, осећајући унапред да ће бити триста чуда. — То је моја жена.

Талијанац никако још ни да га погледа, лено одговори:

— То је свеједно.

— Овај је луд! — рече љутито Пећа.

Дугајлија баци на њега сањив поглед.

— Веле, — пристаде он лено. — Ако желите, можемо на двобој.

Ана цикну и приби се уз мужа. Обоје се брзо дигоше и упутише се ка гостионици. Талијанац не пође за њима. Он рече тужно и полако:

— Свеједно, довече ћу вас видети и убићу вас.

Говорећи то, он скиде шешир, не подругливо, већ врло уљудно и као васпитан човек.

Срца у младог пара куцаху заједно и тако јако, као у врабаца, кад их мачка препадне. Кад подобро одмакоше, осврнуше се. На клупи сетног гробља седео је дугајлија, погнут, у бљештаво белим чакширама, које по моди беху доле посувраћене. Он их не гледаше. Од целе његове прилике задисаше велика, тужна меланхолија.

Муж и жена затворише се у собу и саветоваху се дуго и преплашено. Разуме се он није читав, али како да се сачувају од њега? Да се пожале? Које? У овом сеоцету свет би их посмејао...

— Да отпутујемо! — мољаше Ана. — Ја се овде рђаво осећам.

Пећа не хтеде показати да је кукавица.

— Кажем ти, моја драга, да ће он све то заборавити. Та луди врло брзо све заборављају.

— Убиће те! Страх ме је! — понављаше Ана, грлећи га.

Али, мало по мало, муж и жена се умирише, и овај чудновати сусрет дође им помало смешан. Ана се пресвуче и сиђе у салон на вечеру. Руке јој беху голе, и она изгледаше лепша него икад.

Вечера прође на миру. По каткад млади пар гледаше на ону страну, где беше Талијанац. Овај сеђаше ћутећи, равнодушан и чисто сањив, гнечећи прстима своје бледо лице.

— Како је то чудан човек — рече Ана полако. — А шта му је оно на усни?

У вече гости из гостионице шетаху друмом ка шуми. По звезданој ноћи и према месечини, тај прашљиви пут, који се иначе ничим не истицаше, изгледаше нежан, ваздушаст, пун чудноватих загонетака. Као тајанствене црнотине беху попале по њему пегасте сенке од дрвећа. Млади пар шеташе испод руке, гледајући да не оде далеко и држећи се близу других.

— Јеси ли сустао, мој драги? — запита нежно Ана, загледајући мужу у лице, и на једанпут тихо узвикну.

Големи Талијанац беше их стигао, и скинувши шешир, као какав добар познаник, пође упоредо с њима. Млади пар поче корачати лакше, не би ли му тако дао прилике да одмакне, али и он пође истим кораком.

— Опростите, — рече он тужно — али сињора ми се свиђа. Шта могу? Ја нисам крив...

У недоумици он слеже раменима као доказ да није крив.

Они прођоше у троје неколико корака. Гледајући их, гости, који шетаху, помислише: »Како ли се брзо овај ћуталичина Италијанац опријатељи с овим Русима!« Пећа осећаше како лупа Анино срдашце и беше јако узрујан. Она му је толико стискала лакат да га је болело.

— Шта желите? — запита он, истуривши главу тако како би могао видети Талијанца који је ишао поред Ане.

— Ја знам да можда рђаво чиним, — одговори доктор, тужно мерећи очима млади пар — али ја ипак велим: да се бијемо! можда ће срећа бити на вашој страни — рече он и, поћутавши мало, додаде: — И ако ја добро гађам. А ви?

— Ја не, — одговори Пећа.

Талијанац чисто прекорно климну главом. Прођоше још неколико корачаји. Са њива допираше неко шуштање. На брдима, на неколиким местима појави се светлост.

— Јесте ли се одавно узели? — запита другарија.

— Три недеље. Кроз четири дана биће управо три недеље — одговори Ана, разгледајући плашљиво чудноватог дугоњу.

— Не може бити? — зачуђено отеже он, и јаче навали сламни шешир на очи.

Ани се учини да је сад згодан тренутак да умекша срце овог чудовишта, и узвијајући обрамама, рече несмело:

— Можда вам се само чини да ме... да вам се свиђам?

Дугоња диже главу и пажљиво је погледа. И она не скидаше с њега радозналих очију. Мужу би за чудо што га се она не боји и што иде с њим упоредо. Диже му се нека горчина, и он срдито пропишта фалцетом:

— Ви никако нисте луди, ви сте просто... лопов.

Доктор заста и туривши руку у џеп, запита: — Хоћете ли одмах на двобој или сутра? Он извуче револвер, окрену га мало у руци, и онет га метну у џеп.

Ана повуче мужа за рукав.

— Сутра, — рече Пећа суморно.

III.

Кад дођоше у гостионицу, муж и жена брже боље упаковаше ствари и отпutowаше, једва стигавши на последњи воз. Оном портпру интелигентна лица и у цвикеру беше врло за чудо, што не доби напојнице.

— Ђаво га знао, куд нас је одвео, уља! — гунђао је муж.

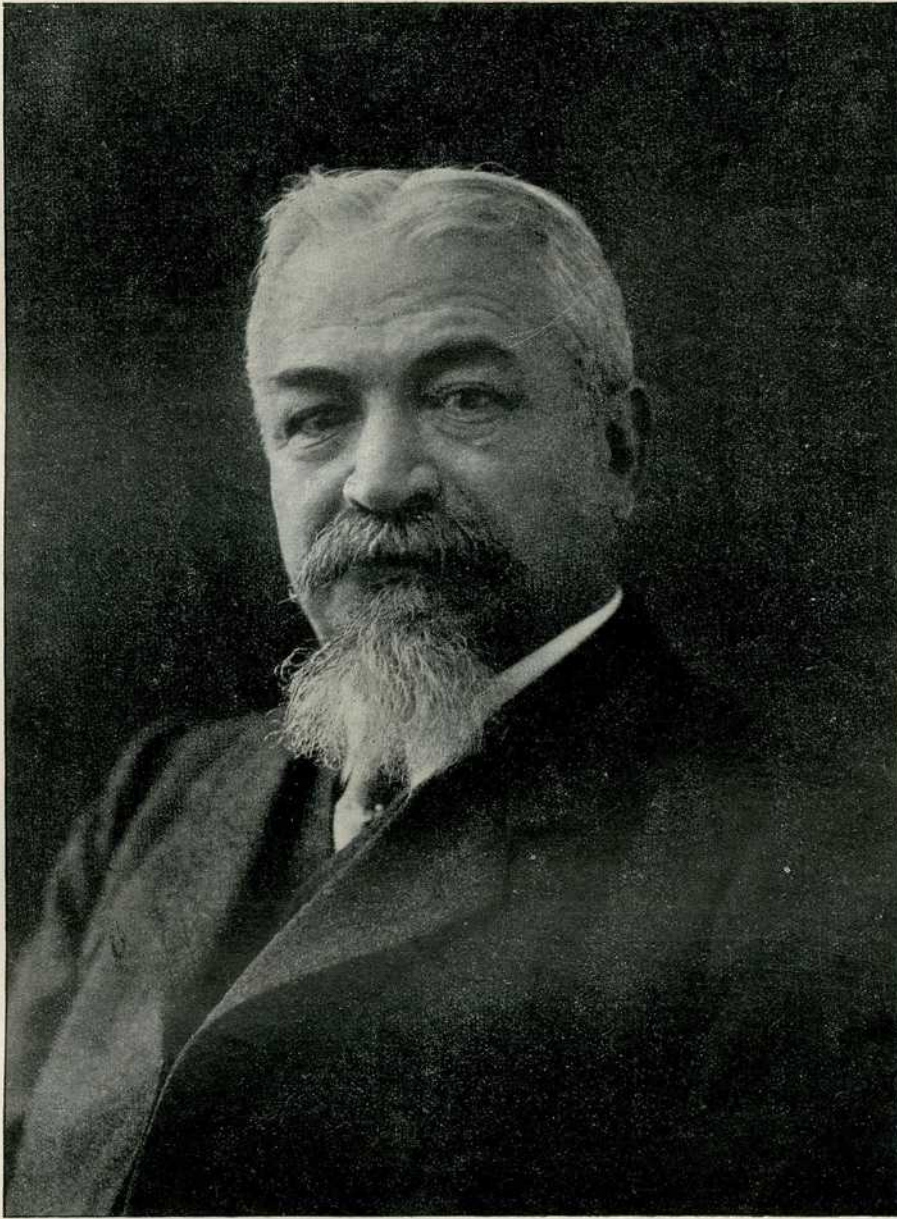
Целим путем он није био расположен и непрестано је грдио. Уопће то беше тешка ноћ. Ана је седела, наслоњена на наслон од дивана, и спавала. Али Пећи се однекуд учини да она не спава, већ да је навалице затворила очи и да нешто смишља.

С придрушеним клопарањем воз упадаше у тунеле, и онда се на црном тлу прозора виђаху искре које изгледаху као огњени комадићи од усијане жице. Пећа мало задрема и виде у сну, да му прети опасност, а он бежи, не би ли се спасао. Он мало отвори буновне очи и на једанпут опази како Ана нетренице гледа у њега и ћути. Огњене жице косо промицаху иза прозора. Колосонос рече намрштен:

— Увек ми се тако јако наслањаш на руку да ме и сад боли.

Рано ујутру стигоше у неко брдско сеоце, уморни, прозебли, искрхани. Не ценкајући се узеше собу и спаваху до ручка. Кад је било време вечери, Ана се не преобуче у лепше одело и изађе у салу равнодушна, бледа. Између мужа и жене као да се нешто десило. Тог вечера Пећа први пут шеташе сам, без жене.

После два дана, као неким чудом, појави се страшни Талијанац. Враћајући се из шетње,

С. С. БОПЧЕВ,
НОВИ БУГАРСКИ МИНИСТАР ПРОСВЕТЕ И
ВЕЛИКИ ПРИЈАТЕЉ КУЛТУРНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ
ЈУЖНИХ СЛОВЕНА.

млади пар не вероваше својим очима. Талијанац је седео на веранди и још издалека виделе се његове грдне ноге у белим елегантним чакширама. Он се поклони сухо, уљудно, чисто увређен што су они тако брзо отпутовали из Енгадина. Пећа се прибоја да ће му жена од страха пасти у несвест и снажно је обухвати око паса. Али се ништа не десило. Ана само поцрвене и поче јаче дисати.

Доктор устаде и пође им у сусрет. Сви се троје руковаше.

— Сад ћемо одмах... Само да се жена пресвуче — промрмља Колосонос.

После два сата они отпутоваше, изашавши на стражња врата. Опет зврјаху точкови, с луном се затвараху врата на вагону и кроз прозор показиваху се брда, дрвеће и телеграфске жице. Сијаше дивно сунце, сијаше плаво небо, али срце се ничему не радоваше. Страшно чудовиште, онај луди, вребаше га и троваше живот. Он је могао овог часа ући у вагон, могао се појавити иза оног дрвета, на оном мосту... Можда и он путује овим возом, у другом вагону?

— Није требало одлазити, — поче Ана, не гледајући мужа. — Уверена сам да ти се само учинило.

— Шта ми се учинило? — зачуђено запита муж.

— Разуме се да ти се учинило! — некако чудновато јетко одговори жена.

Пређоше границу и настанише се у северној Италији на обали једног језера. Кад недеља беше на измаку појави се доктор Талијанац.

— Омршавео је — рече Ана кад га опази и осмехну се на њ као на добра познаника.

— Довече ћемо отпутовати — шапну јој Пећа, скидајући шешир.

Дугајлија се беше променио. Он више није спомињао двобој, разговарао се о медицини, и уопће понашао се врло мило.

— Јесам ти рекла, да ти се учинило — рече она. — Уморна сам.

— Ти луди увек заборављају — одговори он такође умирен.

— Он није нимало луд — рече Ана.

Ипак одлучише да отпутују сутра увече. Луд је зао друг.

Али и сутрадан Талијанац беше тако исто мио, разговоран и занимљив. Исприча им како је случај хтео да им он опет буде сусед: он седи доле, у соби бр. 3. Потанко им казиваше о трусовима, о телеграфу без жица, и распитиваше каква је Москва. О двобоју ни речи. После ручка разгледаху у троје неку пећину и вратише се уморни. Али Ана се осећаше врло бадра.

У осам сати увече сандуци већ беху спаковани и Пећа оде у канцеларију да плати рачун.

У рачунању прођоше десет минута. Кад се Пећа врати у собу, на своје велико чудо не нађе Ану. Он почека неколико минута и узнемири се. Узбунљиве мисли навираху му у главу. Он сиђе у доњи ходник, коракну неколико пута и зачу, како се брзо, са шкрипом отворише врата и из

собе бр. 3. изађе његова Ана. Она му иђаше у сусрет са уснама, искривљеним од осмејка, страха и узрујаности. Уззивши обрвама, она шану мужу сва срећна:

— Спасла сам ти живот!
— Хвала! — рече јој Пећа намрштено.

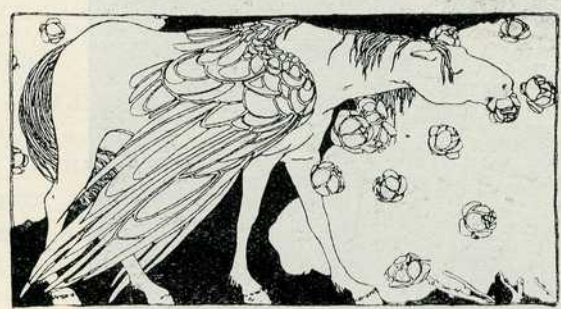
Она му подвуче руку под лакат, и он га инстинктивно сави. Тако се дигоше у први спрат, где угледаше напред, упаковане ручне кофере и завекљаје.

— Кроз по сата иде воз — рече Пећа.
— А што сад да идемо? он ти неће ништа учинити! — одговори Ана.

— Области се — рече јој муж и, намичући капну на очи, додаде:

— Не трпим Талијанце. Само знају да се испрсе. Коњокрадице!..

С руског превео
Р. Кошутић.

БЕЗ СВАНУЋА

Ја не знам за чим носталгично жудим,
о, ноћи моје, бесане и тешке,
кад падам у сан и када се будим,
о, ноћи моје, бесане и тешке!

Зашто трепери душа, боно — страсно,
о, ноћи моје, бесконачно дуге?
за чим ли чезнем, мртво и нејасно,
зашто не спавам, но бдијем,
пун туге?

Неће ни сванути дан.

Рим.

Из мрака бије страва.
Хладна. Грозна.

Жалост, сива и мистериозна, распиње душу;
можђани ми прште...

Страшни Боже, пошаљи ми сан!
...Из мрака бије страва, хладна, грозна;
крв ми се леди и можђани прште...
Вријеме стоји.
Ноћ.

Д. Митриновић.

ИЗГЛЕД СПАСОВЕ ЦРКВЕ
У ЖИЧИ.

СПАСОВА ЦРКВА У ЖИЧИ

Итавих седам векова има иза себе црква у Жичи. Свако од ових столећа, остављајући трагове на њој, исписивало је по зидовима повесницу њену. Руине њене су управо „мртвац који говори“. Ваља само умети читати језик њин. Они слојеви живописа један испод другога; оне преправке у сводовима и кубетима цркве; они зазиђивани и поново отворани прозори најречитији су сведоци њене прошлости, нѐми, ну ипак за то најпоузданији. Они треба

да нам помогну расветлити питање, да ли пред нама стоје они исти зидови, који су негда поздрављали првога архиепископа независне цркве српске; да ли се у живопису даје открити слика, на којима су се могли заустављати погледи Св. Сава? Да се јасно одвоји оно што је раније, од онога што је позније, да се и једно и друго може успешније анализовати, те да се даде створити бар приближна слика о првобитноме изгледу цркве, неопходно је потребно знати историју саме цркве и савколики ред црквене и манастирске службе у њој, какав је био у разним периодима времена. Ну ни за једно ни за друго ми у нашој литератури немамо списа, који би послужили као помоћна средства. Отуда је један критичар уметности у нас принуђен да оставља поље свога рада, па да, и против воље, прелази у област повесничара и литургисте. Он је приморан, да за туђе грехе понесе тешки крст одговорности на својим плећима. Још недовољно утврђена критичност извора; многобројна спорна питања, у којима још није изречена одлучна и последња реч, стварају одмах у почетку огромних тешкоћа једноме раднику

на историји наших манастира. Оскудица у изворима за онај велики период времена робовања под Турцима доприноси само у незнатној мери расветљењу многих тамних питања. Ту су поједине белешке и записи скоро једина грађа за историју манастира. Ну ове белешке и ови записи, по речима И. Руварца, само су камичци, разбацани и развејани на све стране. Из њих се никада неће моћи конструисати солидна зграда. И поред свих ових незгода ми смо се подухватили да у једноме хронолошком прегледу изнесемо све важније моменте из историје цркве у Жичи. Ово је безусловно потребно ради коначнога утврђења многих питања, што стоје у свези са архитектуром и живописом цркве у Жичи.

Оснивање Жиче пада у једно доба, које није било много подесно за подизање монументалних грађевина. Кобне размирице у земљи, непрекидна опасност од непријатеља споља обележавају владавину Стевана Првовенчаног. Сви напори световне и духовне власти морали су бити посвећени отклањању штетних утицаја на цркву и на државу и одржању политичке равнотеже у средини суседних земаља. Требало је много напора, па да изравнају несугласице у земљи и да се обезбеди ауторитет ново створеноме краљевству и независној цркви српској. У једно тако доба подизање великих црквених грађевина диктује највећим делом каква потреба, а не само жеља, да се у величанственој и монументалној грађевини обесмрти име каквога поглавара државног или црквеног.

Подизање Жиче пада у доба после утишаних размирица Стеванових са братом му Вуканом. Св. Сава, који беше у Србију донео мошти свога оца, на наваљивање Стеваново одустаде од намере, да

се врати у Св. Гору, па се прими за старешину у Студеници. Као архимандрит у овоме месту подиже Сава многе цркве не само од камена, већ и од дрвета, како би се свугде у духовној области његовој прослављало име Божје. Онда почеше Стеван и Сава зидати велику цркву Вазнесења Господњег у Жичи, тако звану архиепископију. Долазио би Сава овда онда са Стеваном, да контролишу зидање. Беше многе зидаре и веште каменоресце довео из грчке земље. Са њима би он ту заједно становао и упућивао их како ће да украсе цркву.¹

Изгледа, да се Стеван Првовенчани 1217. године оженио Аном, унуком Хенрика Дандола, и да је после ове женидбе настала распра између Саве и Стевана, која је имала за последицу одлазак Савин у Св. Гору на стално пребивање. У одсуству Савину извршило се 1217. године крунисање Стеваново круном коју из Рима беше послао папа Хонорије III. Не може се поуздано знати, где је ово крунисање извршено. Ако је тачна она белешка у Теодосија, да је Жича тек по повратку Савину освећена и довршена, онда оно, по свој прилици, није могло бити у Жичи. Познато је, да је Жича била одређена за резиденцију новоме архиепископу српскоме. Ну Сава не затече цркву са свим довршену. Она беше велика, али још није била живописана. Св. Сава освети цркву; снабде је св. трапезом и светим моптима; одржа у њој обноћне молитве; сврши у њој свету службу, па од својих ученика изабра најдостојније, произведе их за епископе и свакоме одреди његово место рада.² За тим се ревносно постара, да се црква украси. Беше са собом довео каменоресце и живописце из Цариграда³, који тада беше у рукама Латина.

Кад је ускоро црква била потпуно довршена, позва Сава Стевана, да са високодостојницима и властелом дође у Жичу. Овај величанствени скуп у Жичи беше на сам дан Вазнесења Господњег. Стеван обдари цркву обилним поклонима. Она је пак била тако украшена, да је свако могао помислити, е има пред собом земаљско небо.⁴

Проглас независне архиепископије један је тако крупан догађај, да је он, свакако, на неки начин морао бити прослављен у резиденцији првога архиепископа. Ова прослава у Жичи претпоставља присуство највеће државне власти. Како Доментијан и Теодосије пишу, да је крунисање Стеваново извршио Сава у Жичи, то је вероватно, да се о овој прослави извршио какав црквени акт, који је стајао у свези са крунисањем, по свој прилици, миропомазање. Лако је могућно, да

су за ову прилику спољашњи нартекс и кула на брзу руку саграђени. За једну архиепископску цркву простран нартекс био је, несумњиво, веома потребан. Спољашњи нартекс цркве у Жичи морао је у сваком случају бити дозидан још за живота Савина. Према једној забелешци, црква је још за живота Савина имала *катихумена*, а ова су, судећи по целокупној архитектури цркве у Жичи, могла бити само изнад пространога спољашњег нартекса. У овој се забелешци каже, како је Сави, који је живео у великој мучаљивости и кротости, био дошао Арсеније, који ће доцније постати његов наследник. Овај се Сави беше веома допао. Посматрајући га са свога *катихумена*, са кога се лепо могло сагледати све, шта се у цркви ради, он је видео, како Арсеније у цркви служи као што ваља, па га постави епископом велике и саборне цркве, давши му потпуну власт над свима у томе манастиру и у божанственој цркви, „која се зове мати многих цркава“.⁵ Трибина Св. Саве, са које је он могао пратити ток службе у цркви, била је, по свој прилици, у катихуменама спољашњег нартекса, која су се према цркви отварала пространим прозором изнад царских врата. Ту код тога прозора могло је бити место, са кога је Св. Сава био у могућности видети све, што се у цркви за време богослужења ради.

Као резиденција архиепископије Жича је, несумњиво, остала непрекидно предмет пажње највећих државних и црквених власти. Забележено је (на пр. у Теодосија), да су у њој за краљеве помазани Стеванови последници. Од нарочитога је значаја она забелешка (у Доментијана и у Теодосија), у којој се вели, да је Св. Сава пренео у Жичу мошти свога брата Стевана Првовенчаног, које су дотле почивале у Студеници. Ово се, према Теодосију, десило одмах по повратку Савину са пута по Истоку, док по Доментијану изгледа, да је било раније. Поуздано је Стеван био наменио Жичу за место свога вечнога пребивања. Спољашњи нартекс у Жичи могао је бити дозидан одмах после преноса Стеванових моштију овде. Ми и другде видимо, како оне цркве српских манастира, које су под својим кровом криле мошти знаменитих личности, државних или црквених, имају и простране спољашње нартексе (Студеница, Раваница, Манасија, Ариље и др.).

⁵ *Даничић*, Живот краљева и архиепископа српских 1866. стр. 244.

У катихуменама великих цркава Цариградских имају су владоци једну собу, често дворницу за примање и ораторијум. Ту су се причешћивали. У цркви Св. Гроба, као и у цркви Св. Софије патријарси су ту вршили часове или бдења. Неофит у своје типике (око 1191. год.) спомиње изнад нартекса скевофилакион, свој сопствен ораторијум и своју трибину. Епископ, коме Св. Атанасије Атонски повери свој тестамент, знавао је у катихуменама. Катихумена се изнад царских двери отварају према цркви једним пространим отвором, док изнад крова обеју побочних страна по један прозор њихов гледа напоље. У овој форми катихумена ћемо наћи 1028. год. у једној цркви кретообразне основе Казанциар-пами у Содуну и при крају XI века у Дафни. *G. Millet*, Bulletin de correspondance hellénique 1905. стр. 92.—94.

¹ Код *Теодосија* (*Даничић*, Живот св. Саве 1860. страна. 97.—98.) и *Доментијана* (*Даничић*, Живот св. Симеуна и св. Саве 1865. стр. 204.).

² *Даничић*, Живот св. Саве 1860. стр. 139. Упореди и Доментијанову забелешку. *Даничић*, Живот св. Симеуна и св. Саве 1865. стр. 233.

³ *Даничић*, Живот св. Саве 1860. стр. 141.

⁴ *Ibidem* стр. 141. и 141.

† И. ГРОХАР:
ПРОЛЕЋЕ.

По сведочанству једнога познога летописца српскога изгледало би, да је Св. Сава увиђао опасност, која је претила архиепископији у Жичи због њена незгодног положаја према угарској држави. Због тога је, веле, био он наредио Арсенију, да избере друго место за архиепископију. Арсеније изабра место у Хвосну, на месту званоме Метохија (које се због многих камених пећина у близини назвало *Пећ*) и ту сазида саборну цркву у име св. апостола Петра и Павла.⁶ Наследници Савини пребивали су, по свој прилици, у Жичи, али их ми овда онда виђамо и у Пећи. Тако нам је сачуван помен о томе, како се архиепископ Јевстатије I о годишњем спомену смрти Арсенија I (сахрањена у Пећи) бавио у архиепископској цркви у Пећи.⁷ Кад пак беше дошло време да умре, овај се архиепископ био десио у Жичи, где је доиста и био сахрањен у мраморном гробу, који сâм себи беше начинио.⁸

⁶ *Гласник С. У. Д.* V стр. 41. упор. *Филарета* архиеп. Святые южных Славянъ II стр. 164.

⁷ *Даничић*, Животи краљева и архиепископа српских стр. 267.

⁸ *Ibidem* стр. 313. За ову гробницу вели се, да је била унутра у цркви (стр. 315. и 316.). Кад је тело Јевстатијево почело чинити чуда, извадили су га још цело, положили у ковчег и, по свој прилици, ставили ковчег испред олтара (*Ibidem* стр. 318.) Данас се зна само за једну гробницу унутра у цркви, за коју народно предање вели да је Стевана Првовенчаног. Гробница се налази на северној страни простора, који одговара унутрашњем нартексу, удаљена од севернога зида цркве за 0.70 м., а за 0.75 м. од ступца, који попада из зида цркве на овој страни. Гробница није мраморна, већ је озидана од танких цигаља; дуга је 2.15 м., широка 0.50 м., дубока 0.42 м., а налази се за 0.90 м. испод садашњег пода цркве. Пружа се у правцу II.—З. Озго је затворена простим плочама од камена, међу којима се налази и један фрагментирани мраморни оквир (са каквога прозора?). Гробница је раније ошљачкана. Данас је над њом формиран саркофаг од дебелих мраморних плоча. Остаци ранијег саркофага над овом гробницом налазе се у дворишту око цркве.

Ускоро после смрти архиепископа Јевстатија I беше загрозила опасност Жичи, те се последник његов архиепископ Јаков нађе принуђен, да му тело пренесе у цркву св. апостола у Пећи.⁹ И, доиста, најездом „безбожнога језика куманскога“ Жича је била сва огњем запаљена и за неко је време остала пуста. По мишљењу нашега хисторичара г. С. Станојевића, Жича је била жртва инвазије Дрмана и Куделина много пре него ли Шишмана.¹⁰ Тек за време архиепископа Јевстатија II, наследника Јаковљева, Жича је оправљена, ну не темељно, већ више површно тако, да још није била онаква, каква беше првобитно. Ни архиепископ Никодим не хоћаше изостати иза својих претходника, већ се и сâм труђаше око обновљења цркве у Жичи и настојаваше ревносно, да се црква свима потребама обилно снабде.¹¹ Ну тек архиепископ Данило II, који беше веома mudar и искусан у зидању храмова Божјих, потпуно је обновио Жичу. Он је доведе до „савршене добротe.“ Цркву покри оловом,¹² све што је било извештало, уклони, а кулу („стљњ“), која ту беше сазида, призида у висину и покри је оловом. Он обнови и трапезарију, која беше разорена и живописа је тако, да је било милина видети је. Ту сазида он и палату од дрвета, па се постара и за винограде и садове и за много штошта друго у корист цркве у Жичи.¹³

⁹ *Ibidem* стр. 318.

¹⁰ *Ibidem* стр. 117. У *Просветном Гласнику* 1902. стр. 426. и сл. *А. Газриловић* мисли, да Шишман није био допро до Ждрела у Хвосну, већ у Браничеву, а оно у Даничића је каснији уметак.

¹¹ *Ibidem* стр. 154.

¹² И данас се у олтару цркве чува једна оловна плоча, која је негда поуздано била на крову цркве.

¹³ *Ibidem* стр. 371. и сл.

О рестаурацији цркве у Жичи у то доба говорило би и једно место у једној листини Милутиновој, у којој су укратко изнесени најважнији догађаји из доба владавине његове.¹⁴ Ту се одмах у почетку као богоугодна дела Милутинова спомињу обнављање Хиландара, као и живописање („пописаније“) Жиче. Листина је, на жалост, баш на овоме месту оштећена, те су нам изгубљени драгоцени подаци о овој рестаурацији живописа. Доказано је да је ова листина фалсификована.¹⁵ Као извор послужиле су јој биографија Милутинова (у архиепископа Данила) и Св. Стефанска хрисовуља. Непознато је, истина, одакле су црпнени подаци о обнови живописа у Жичи, ну кад се узме у обзир, да је остало узимано из поузданих, нефалсификованих извора, онда се може са много вероватноће тврдити, да они нису измишљени. Интересантно је при томе, да у листини неколико пута долази име архиепископа Саве III. У Данила се нигде изриком не каже, да је Жича у доба рестаурације при крају XIII и у почетку XIV века била и по други пут живописана, па се и међу архиепископима, који су радили на овој рестаурацији Жиче, нигде не спомиње име Саве III. Ну ипак не изгледа немогућно, да је и Сава III узимао активна учешћа при обнављању Жиче. Један запис, који је још веома давно објавио *Љ. Ковачевић*,¹⁶ наводи нас на мисао, да је Жича у то доба Милутиново била, доиста, по други пут живописана и да се ова обнова живописа десила баш под архиепископом Савом III. На једној слици у простору испод куле, у којој је лустрована једна од најчувенијих Дамаскинових химана (о Божићу), представљени су један архиепископ са клиром и један владалац са дворском свитом. Поред архиепископа стоји запис: „Сава прѣшвешчени архиепѣпъ все српске земле и порске, а поред краља: Стефанъ краљъ Урошъ и самодрѣжць в(се) србск(иѣ) земле и поморске“. Одмах падају у очи две околности: за архиепископа Саву нема атрибута „свети“, те би, према томе, било немогућно мислити на Св. Саву, а оно „Урошъ и самодрѣжць“ упућују на краља Милутина више него на кога другога српскога владоца пре њега. И у *Ариљу* се у запису поред слике краља Милутина реч *Урошъ* не налази непосредно уз реч *Стефанъ*. Доста је вероватно, да се дотични запис тиче баш краља Милутина и онда би архиепископ преко пута од њега био Сава III. У поменутој слици били би, дакле, представљени ктитори цркве Милутин и Сава III. Испод њих су представљени први ктитори цркве. С једне стране улазних врата насликан је лик Стевана Првовенчаног, а с друге стране лик краља Радослава. На тај начин имали бисмо на овоме зиду представљене и прве и позније ктиторе цркве у Жичи.

¹⁴ Споменик Академије Наука III стр. 17.

¹⁵ Ј. Радоњић у *Летопису Магице Српске* 183. страна 92.—109.

¹⁶ *Гласник С. У. Д.* 46. стр. 360.

Да је црква у Жичи била и у доба ове рестаурације опет живописана, сведочио би живопис, који се данас налази у капели куле. Својим стилским особинама он стоји најближе овоме времену.

Позната је разлика, која одваја живопис византиски XI—XIII века од живописа XIV—XV, XVI и XVII—XIX века. Док се у првоме сретамо са озбиљним и мирним ликовима, које смо научили налазити у фигурѣ класичнога света, дотле се у другоме опажа тежња за покретом, за изразом, за живописним појединостима, тежња за декоративном композицијом, за колоритом, за елеганцијом. У трећем се чини покушај да се оживе традиције старе школе, али се назадак опажа јасно на свима тачкама, а у четвртоме се већ осећају утицаји уметности са запада. За први живопис имамо примера у мозаицима цркве у Дафни (код Атинѣ), цркве Луке Стириота у Ливадији, цркве Неа Мони на острву Хиу, неких цркава у Италији (Чефалу и др.) итд. Други живопис је најбоље представљен у црквама Мистре (у Пелопонезу), а за трећи имамо класичне примере на Атосу. На средини између првога и другога живописа стајали би мозаици цркве Кахрие-Дами у Цариграду, за које се данас мисли, да су постали у првим десетинама XIV века.

Ако живопису у Жичи будемо тражили паралела, онда ћемо наћи, да су XI—XIII веку најближе слике из певница и фигуре из тимпанѣ вратѣ праве цркве, што воде у обе побочне капеле и у спољашњи нартекс. Озбиљно, мирно, достојанствено држање фигура у *Распећу* још је далеко од живахних поза фигура XIV—XV века. Отмен, миран, достојанствен гест туге, какав опажамо код Јована у *Распећу* наћи ћемо на старим јелинским гробним споменицима из Праксителова доба. Уз то разноврсност типова, од којих је сваки једна изражена индивидуалност за себе. Поза античка: почивање на левој ноzi, десна нога натраг у страну повучена додирује прстима земљу. У третирању драперија уметник је вођен идејом, да драперије прилагоди форми. Драперија истиче облике тела. Коса је третирана као једна једноставна маса. Лобању обично уоквирује венац косе: фризура, каква се још виђа само у слика X—XI века. Није редак случај, да се коса спушта низ плећа. Уз то су свугде примењене чисте боје: плава, жута, зелена и црвена. У познијој уметности неће се више наћи композиција чистих боја, већ или преовлађују тонови појединих боја, или су боје прљаве. Све ове карактеристичне црте овога живописа у певницама и у тимпанима упућују нас на живопис XI—XIII века. Ове би слике, према томе, могле бити првобитне. Ни у којем случају оне не би могле бити позније од рестаурације Жиче за владе Милутинове.

Код слика у капели куле боје су се, на жалост, скоро сасвим изгубиле. Контуре предмета и фигура једва се распознају. Уз то је све упрљано млазевима креча. Стилска анализа овога живописа тиме је у највећој мери отежана. Ну одмах падају у очи с једне стране озбиљни и

Б. МУРИЛО:
УЛИЧНИ ДЕЧАЦИ.

достојанствени ликови и одсуство маниризма, а с друге стране она сухопарност и једноликост у третирању, која је својствена копијама. Сlike, доиста, чине утисак, да су копиране са слика XIII века. Копирање се морало десити у времену, када се још нису биле изгубиле традиције ранијега живописа. Оне би најподесније стајале на средини између живописа XI—XIII и XIV—XV века. Ако на пр. узмемо у обзир третирање нимба код фигура у капели куле, наћи ћемо, да се овде бела оптока налази споља, док се она код фигура у певницама цркве налази и унутра. Ово даје главама више мирноће, оно више покрета. Да овај живопис капеле у кули није првобитан, речито би говорила и та околност, што се на једном месту недалеко од јужнога прозора капеле у кули испод садашње коре са живописом познаје првобитна малтерна кора.

Овај живопис у капели куле ранији је од

1379. год. О томе јасно сведочи један запис загребан у живопису недалеко од западнога прозора. Тај запис гласи: „епископ Симешњ лѣта **ѡѡѡѡ**.“ Значи, да се епископ Симеон овде записао године 1379. Живопис, у коме је тај запис угребан, морао би према томе, бити из доба пре 1379. год. Како су у њему пак још веома живе традиције живописа XI—XIII века, то је најприродније ставити га у почетак XIV века.¹⁷

Из овога свега ја бих извео закључак, да је црква у Жичи у почетку XIV века била по други

¹⁷ У овоме живопису капеле у кули налази се још један интересантан запис. Он је угребан поред нише на источном зиду и припада добу пре 1595. године. Он гласи: „си **ѡѡѡѡ** храмъ прваго архиепископа србекаго киръ Сави великаго чудотворца иже въ Милешеви грѣшши Никаноръ ѡромонахъ.“ Својим палеографским знацима запис би припадао 15.—16. веку. У сваком случају је пак из доба пре 1595. године, јер се у њему каже, да се Св. Сава још налази у Милешеву.

пут живописана. Не би се само могло тврдити, да је рестаурација живописа обухватила целу цркву. Ми данас нисмо у стању из оних бележака, које су нам сачуване, знати, колико је сама црква управо била пострадала, те према томе није нам могуће тврдити, колико су преправке шле далеко. У свакоме случају обнова живописа обухватила је капелу у кули, а веома вероватно и простор испод куле.¹⁸

И кад је столица архиепископије (доцније патријаршије) пренесена у Пећ, Жича није престала бити предмет пажње побожних владалаца српских. Када Душан беше пошао у сусрет Мађарима, који га под Лудвиком (1353.) беху напали, писаше он у Пећ патријарху Јоаникију, да дође у Жичу. Он сâм приспе са војском у Жичу, ту се поклони икони Спаситељевој и Богородичиној и из дубине душе помоли се Богу да му буде у помоћи.¹⁹ Патријарх Јоаникије дође у Жичу, пу после мало дана разболе се од болести, којој не беше лека, па зато нареди, да га одмах пренесу у Пећ. Тада се сабра цео сабор жички, подигоше

га и понеше, ну он умре на путу у Подумиру у клисури Ибарској, те мртав буде однет у Пећ и тамо положен у његову гробницу.²⁰

Када монах Доротеј и син му Данило подигоше манастир у Дренчи, и у њему храм Ваводења, онда је у Жичи 1382. год. пред патријархом Спиридоном и пред целим сабором „велике цркве“ издата хрисовуља поменутом манастиру.²¹

Све до потпуне пропасти српске државе (1459. год.) Жича је несумњиво уживала углед првостепенога манастира. Она се често спомиње као „велика црква патријаршије.“ Имамо забележено, да је за владавине деспота Ђурђа патријарх Никодим приложио неколико књига „великој цркви патријаршије Жичи,“ проклињући свакога, који би их отуда уграбио.²² Сам Ђурађ при своме повратку из Св. Горе задржавао се и у манастиру Жичи, као што то сведочи једна листина, којом је манастиру Есфигмену на Атосу уступао од новобрдске царине сваке године по педесет фунти сребра.²³

²⁰ *Ibidem* стр. 379.

²¹ *Гласник С. У. Д.* 24. стр. 265.

²² *Љ. Стојановић*, Записи и натписи I бр. 283., *Јорданг Ивановз* Записи из Македоније стр. 215

²³ Листина је по једном запису издана у Жичи 11. септембра 1429. год., и на њој су насликани Ђурађ и Јерина са децом (*Miklosich Monumenta Serbica* стр. 359.), а по другоме 1430. (*Ibidem* стр. 363.) упор. и *Гласник С. У. Д.* V стр. 225.

¹⁸ Поменута слика, на којој би били представљени Милаутин и Сава III, својим стилистичким особинама придружује се осталоме живопису у цркви, који је из XVI века. Када је у XVI веку извршена рестаурација живописа, онда је поуздано на овоме месту копирана стара слика. Тако нам је у слици из XVI века сачувана слика, која је постала почетком XIV века.

¹⁹ *Даничић*, Животи краљева и архиепископа стр. 229.

(Наставиће се)

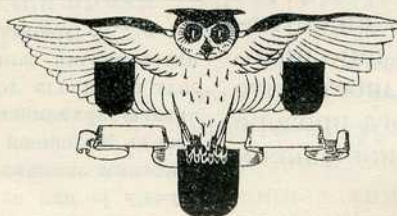
УЗ РИТАМ КИШЕ

Враћаш ме, Боже, међу мртва јата,
Да с њима и ја за живота трунем
— Кô незнан јунак из крвава рата —,
Тобом да грешим, Тобом да се кунем.

И Твојој ја се покоравам вољи,
Како си хтео и како ми рече. —
Дани за мене изумиру бољи
И сав ми живот у мртвилу тече.

И ако због тог Твоја љубав света
Не могне кута у мом срцу стећи,
Младост ће да ми у лудо прецвета
И ја ћу, најзад, Неба се одрећи.

Сава М. Радовановић.

Фотогр. снимко г. Срет. Обрадовић.

Р. ВАЛДЕЦ:

НАЦРТ СПОМЕНИКА ДОСИТЕЈУ ОБРАДОВИЋУ, НАГРАЂЕН ПРВОМ НАГРАДОМ.

ТУКИДИДОВ ОПИС АТИНСКЕ КУГЕ

Епидемија коју нам описује Тукидид у другој књизи своје историје пелопонеског рата, била је један од најнесрећнијих момената у атинској историји. Она је, у почетку пелопонеског рата, покварила све ратне комбинације Периклове, и у првом реду била узрок што су Атињани, и поред сигурних услова за победу, наопако и почели и свршили рат. Перикле је, познајући добро надмоћност сувоземне спартанске војске, предузео, сасвим како треба, на копну потпуну дефанзиву, избегавао сваку битку, и превео становништво са кампање у град. Главну акцију против Пелопонезана имала је да изврши флота. План Периклов био је, за атинске прилике, несумњиво изврстан, и врло је вероватно да би оваква кунктаторска политика показала добре резултате и брзо изнурила и руинирала Спарту; али баш када су за атинску ствар били најлепши изгледи, десила се непредвиђена несрећа: у атински град, у који су сада били навалили бегунци из целе Атике, унесена је куга.

Болест је морала бити врло страшна и свирепа. Предмет, дакле, за литерарну обраду свакојако није био

особито лак, али је Тукидиду ипак пошло за руком да тај материјал обради веома лепо и пластично, и да све грозне слике из једне опустошене вароши веома уметнички поређа и експлоатише. Тукидидов опис куге је једна од најинтересантнијих партија у његовој Историји пелопонеског рата. Не само то, тај класични опис чинио је, и у старом веку, тако силан утисак да је створио читаву једну литерарну врсту, и постао образац за све сличне описе. Тукидида су имитирали сви доцнији песници и историчари који су имали да опишу какву било епидемију. Његов је опис превео и парафразирао, са jakim реторским додацима, познати дидактични песник и епикурејски филозоф Лукреције, из првог века пре Христа; Тукидидов израз и идеје могу се назрети, између осталог, и у Вергилијевим Георгикама, на једном месту где се описује помор стоке, и у Овидијевим Метаморфозама, где је реч о помору на Егини.

Тукидидов је опис — изостављајући све комплименте, који би се без околишења могли дати — збиља сасвим необичан. Он се, по целом материјалу и по језовитим и сасвим згодно одабраним детаљима — видно истиче

у целој Тукидидовој историји. Али најјачи утисак чини, несумњиво, изврсна стилистичка обрада — једна особина, уосталом, са којом је Тукидид у целој својој историји веома импозантан, и коју немам намере да само у овом пасажу нарочито истакнем. По озбиљности и достојанству свога језика и дикције има Тукидид усамљено место међу грчким прозним писцима. Његов је речник веома одабран, чак можда и сувише одабран; његова је синтакса слободна и несхематизирана; његова је логика силна и изражавање мисли у толикој мери концизно да се из његових редова, као и у Тацита, стално мора да прочита више него што стоји написано. Тукидид је добро школовани стилиста, али је у исто време и самостални књижевни дух, и у његовом се интересантном стилу може стално пратити та непрекидна борба између традиције и Тукидидове велике индивидуе. Са оваквим стилистичким особинама стоји Тукидид, у античкој прози, готово сасвим изолован. Због тога он, и у старом веку и данас, није остављан без прекора; али и када се приме сви ти прекори, остаје ипак та његова изолованост веома допадљива и импозантна.

У Тукидидовој историји, непосредно пред описом куге, налази се Периклов посмртни говор палим Атињанима, из године 431. У томе чувеном епитафу, који је несумњиво једна од најуспешлијих беседа из старе прозе, изнесена је — сада последњи пут — идеална величина атинске републике. Са том величином чине наступајући догађаји врло трагичан контраст.

(ТУКИДИД II, 47—54)

...47. Овакве су погребне свечаности извршене у овој зими, са којом је завршена и прва година рата, а чим је настало лето, упадоше Пелопонежани и њихови савезници, као и пре, са две трећине своје силе у Атику. Предводио их је Архидам, Зевксидамов син, краљ лакедемонски. Они се улогорише и почеше пустошити земљу. Кроз кратко време по њиховом упаду у Атину појави се међу Атињанима зараза, за коју се говорило да је се и пре јављала на Лемну и на другим местима; али оваква куга и овакав помор међу људима, још није био запамћен. Нису могли учинити ништа, ни лекари, који испрва не знађаху ни у чему је ствар (него су напротив баш они највише и умирали), јер су највише и долазили у додир са болешћу,¹ нити икоја друга људска вештина. И молитве по храмовима и питање оракулâ, и друге сличне ствари, показале су се као бескорисне, и Атињани су, најзад, саломљени несрећом, и од тога свега одустали.

48. Куга је отпочела, кажу, најпре више Мисира, у Етиопији; одатле је сишла у Мисир и Либију и у велики део цареве земље.² У атинском граду појавила се изненада, и то најпре на људима из Пиреја,³ тако да су ови тврдили како су Пелопонежани бацили отров у бунаре (у то време у Пиреју још није било чесама). Доцније је дошла и у горњу варош, и ту је већ било много више смртних случајева. Како је по-

стала та болест, и који су узроци да се у људском организму изврши онолика промена — о томе може да говори и мисли сваки, и лекар и лајик, како хоће: ја ћу овде испричати каква је била, и објаснићу тако да би према овоме опису сваки, ако би се опет појавила, знао унапред у чему је ствар; објаснићу као човек који је и сам ту болест одболовао и видео и друге болеснике.

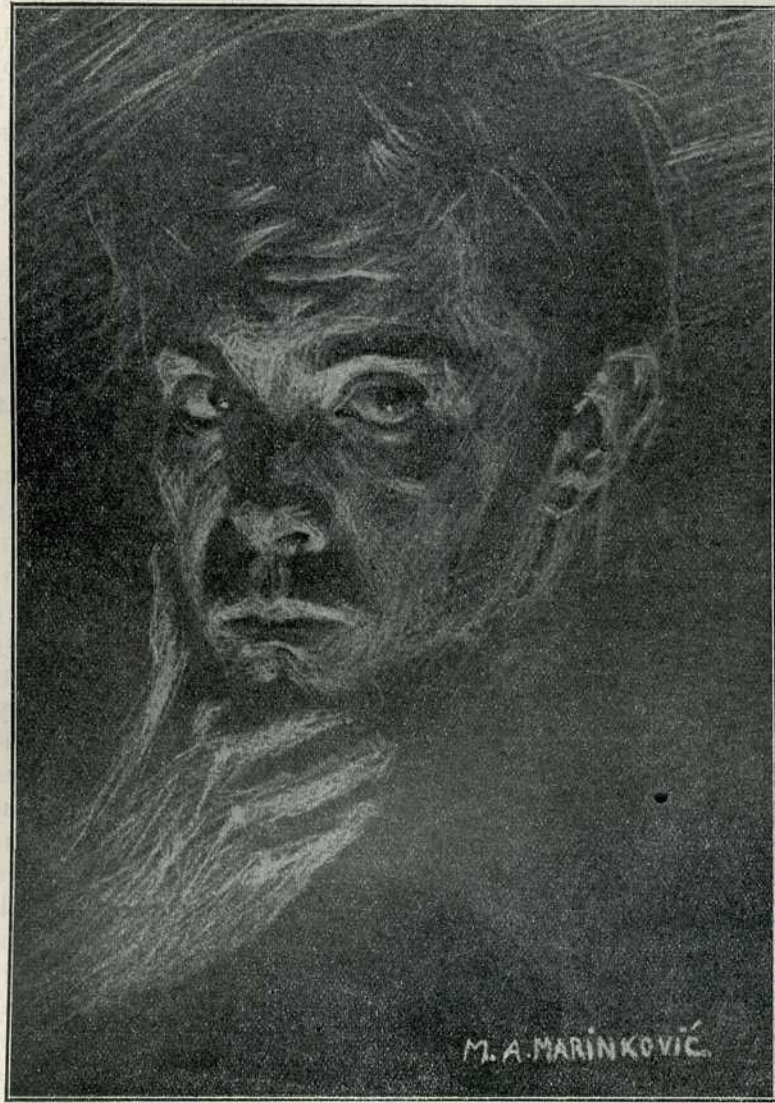
49. Година о којој је реч била је иначе, као што сви кажу, у погледу на остале болести особито здрава, а ако је ко од чега и боловао, све су болести прешле у ону једну. Болесници би, дотле сасвим здрави, добијали, без икаква разлога и сасвим изненада, жестоку ватру у глави, и црвенило и запаљење у очима; изнутра пак, у грло и у језик, навалила би крв, дисање би постало неправилно и осећао би се задах. После овога јавила би се кијавица и промуклост, а мало доцније сишла би болест и у плућа и отпочео би и јак кашаљ. Када би болест ушла и у стомак, она би га сасвим окренула, и сада би настале све могуће врсте — како их све лекари зову — чишћења жучи, и то све у вези са великим боловима. Обично би се болесници, без успеха, мучили да повраћају, и то је стварало јаке грчеве, који би код неког престајали одмах после напрезања, а код неког много доцније. Тело није изгледало, под руком, ни врло врело нити је било бледо, већ црвенкасто и модро, и ишарано малим пливковима и крастицама; али се изнутра осећала толика ватра да болесници нису могли трпети ни сасвим лаке огртаче, ни покривач од платна, нити ишта друго, и једино су желели да буду голи или чак и да скоче у хладну воду — и многи од оних о којима нико није водио рачуна и учинили су то и скочили у бунаре, мучени неутољивом жеђу. Уосталом, било је сасвим све једно хоће ли неко да пије много или мало. Вечити немир и несаница досађивали су без престанка. Тело, зачудо, није опадало, ма колико времена трајала болест, него је преко очекивања одолевало мукама, тако да је већина, још снажна, подлегла унутрашњој ватри тек деветога или седмога дана; осталима би, ако би одолели, сишла болест у трбух, ту би се образовао страشان оток, и наступно неодољив пролив, па би тако већина подлегла због исцрпености. Болест, која би се јавила у глави, пролазила би, одозго, кроз цело тело, и ако би неко срећно умакао из главне опасности, то би се познало на тај начин што би болест прешла у екстремитете: болест би најиме навалила на органе и на прсте од руку, ногу, и многи су оздравили тек пошто су им пропали ови делови, а неки су изгубили и очи. Други би опет, када би се предигли, одједном сасвим изгубили памћење, и не би више познавали ни сами себе ни своју околину.

50. Ова је болест не само била изнад сваког описивања — то се види и из тога што је наваливала на сваког у јачој мери но што људска природа може да поднесе, него се још по једној

¹ Поред осталих лекара радио је на сузбијању куге у то време и чувени *Хиоократ* са Коса, од кога нам је сачуван и један опис те болести.

² Персијско царство. Грци су персијског цара звали «велики цар».

³ Атинско пристаниште.

МИХО МАРИНКОВИЋ:
МОЈ ПОРТРЕТ.

ствари видело да она није као друге болести. Наиме, тиге и четвороножне животиње које једу лешеве, нису ни прилазиле толиким мртвацима, или, ако би која од њих јела, с места би угнула. Доказ је за то што је оваквих тига било очевидно нестало, и нису се могле видети ни иначе, ни у близини лешева. Ово се нестајање нарочито добро могло приметити код паса, јер ови живе поред људи.

51. Таква је у главном била болест, када се изоставе извесне специфичне појаве, које су се јављале код свакога у другом облику. Осталих свакодневних болести у томе времену није било, а ако би се која и појавила, прелазила би у ону једну. Умирати су и они о којима се нико није старао, и они који су били веома неговани. Није уопште ни постојао некакав лек од кога би се могао очекивати да ће помоћи онима који га употребљују; једно исто средство било је неке од користи, а другоме од штете. Што се тиче издржљивости, сасвим је било све једно да ли је тело снажно или слабо. Куга је грабила све, и оне који су били најбоље лечени. Од свих зала најстрашније је било, прво, душевна клонулост кад би ко осетио да је болестан, јер се у таквим случајевима одмах губила свака нада, болесници су напуштали сами себе, и нису показивали ни-

какав отпор; а друго, што је болест при неговању болесника прелазила на здраве, па су људи умирали као овце. Ова је ствар изазвала најстрашнији помор. Јер су, с једне стране, они којима из страха нико није смео прићи, пропадали остављени, тако да су се многе куће ископале немајући кога да гледа болеснике; с друге стране, и који би се нашли ту, страдали би, и то у првом реду они који су хтели да испуне узвишену дужност: ови су се стидели да чувају сами себе, и ишли су својим пријатељима, пошто је и самим укућанима, сломљенима од страшне несреће, било већ досадило јадиковање над са-мртницима, па су дизали руке. Више сажаљења према мртвима и болеснима имали су они који су прездравили, јер су, с једне стране, знали каква је то болест, а, с друге стране, били су већ у сигурности, пошто болест, ако би се по други пут повратила, није била смртна. Оваквим би болесницима честитали сви, и они би се сами веома радовали које због оздрављења, које опет што су имали ташту наду да им у будуће никаква болест неће моћи досадити.

52. Уз ову невољу мучила је Атињане још више навала сељана у град, а и ови сами нису прошли ништа боље. Јер како није било довољно кућа, него су, у лето, морали да станују у за-

гушљивим колибама, ударио је у њих помор каквом није било равна, тако да су умирали један преко другог, и ваљали се по улицама и око бунара, умирући од жеље за водом. Храмове у које су се били склонили, напунили су се мртвацима, који су ту умирали,⁴ јер људи, савладани несрећом и не знајући ништа ће већ више да им се деси, постали су равнодушни према светињама и пристојности. Остављени су били и сви погребни обреди који су се пре вршили, и сваки је своје мртваце сахрањивао како је могао. Многи су, немајући довољно средстава за погреб — јер су пре тога сахранили много својих сродника — толико изгубили стид да су бацали свога мртваца на туђу, готову, ломачу и ову потпаљивали, предухитривши онога који ју је начинио; други су пак, ако би ломача већ горела, бацали просто на њу и мртваца кога су носили, и побегли.

53. И у другим стварима отпочеле су, са кугом, у граду безакоња у великом стилу. Јер су сада људи, гледајући како се срећа брзо мења, како богаташи одједном умиру, и како њихова имања добијају они који дотле нису имали ништа, допуштали себи, без икаквих обзира, и она задовољства којих су се раније чували. Због тога су тражили да из сваке ствари извуку брзу корист и да је употребе на своје задовољство, рачунајући да ће и живот и имање трајати подједнако мало. А да се мучи за какву узвишену ствар — зато нико није имао воље, јер нико није био сигуран да га неће уграбити смрт пре но што постигне за чим тежи, и само се оно сматрало за добро и корисно што је већ по себи било пријатно, или што је за циљ једино имало задовољство. Овакво зло није могао да заустави никакав страх од богова, никакав људски закон, јер су пре свега, људи, видећи да сви подједнако

пропадају, сматрали да је сасвим свеједно хоће ли поштовати богове или не, а друго, нико није мислио да ће још толико живети док за своје кривице буде изведен пред суд и кажњен. Напротив, сваки је гледао пред собом једну казну коју не може избећи и која му прети, па је право да, пре но што га стигне, окуси што од живота.

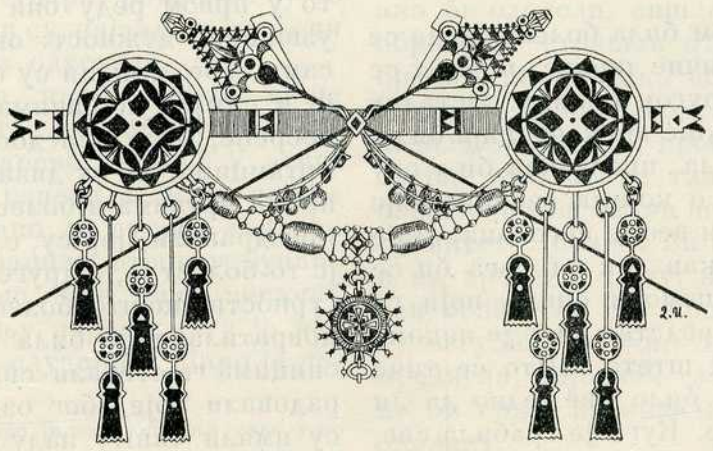
54. Овакво је зло притисло Атињане и давило их — у граду су људи умирали, а земља је изван зидова била пустошена. У тој несрећи — сасвим природно — сетили се Атињани једног пророштва, за које су старији људи говорили да су га одавно добили.

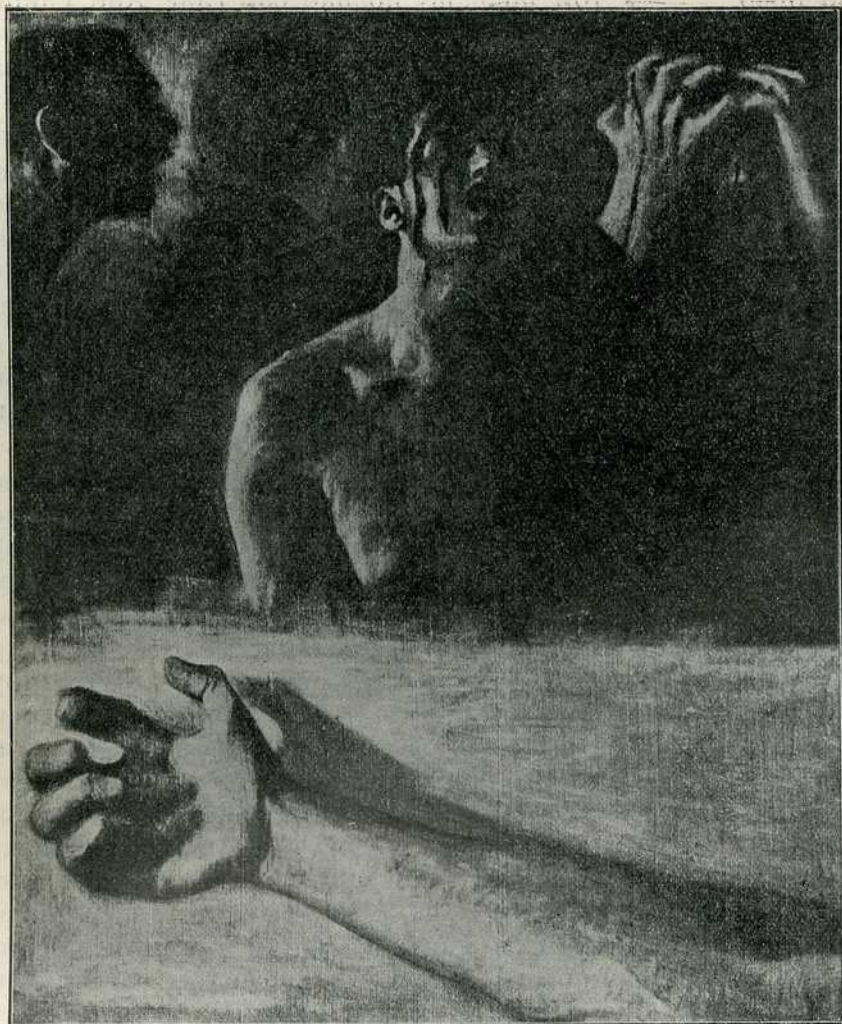
Доћи ће дорски рат, и заједно с њим куга. Онда се Атињани нису сложили у томе да ли су стари, у овом пророштву, предсказали кугу (*λοιμός*) или глад (*λιμός*); код данашњег стања ствари победило је, разуме се, мишљење да је онда била предсказана куга, јер људи удешавају сећање према ономе што им се догодило. А ако би — тако ја мислим — једном, доцније, плануо овде опет какав дорски рат, па би се случајно десило да завлада и глад (*λιμός*), онда ће тумачити оно пророштво у овом смислу. Али је тако исто долазило на памет (онима који су то знали) и друго пророштво дато Лакедемонцима, када су ови питали бога да ли треба ратовати — да ће наине победу однети *они*, ако се буду енергично борили, и да ће се, у том случају, и он сам умешати у ствар. Изгледало је, дакле, да догађаји потврђују пророштво, јер је куга отпочела чим су Пелопонезјани учинили упад. У Пелонезу се међутим, зачудо, куга није појављивала, него је беснела највише у Атини и још у неким крајевима који су били веома насељени.

25. Априла 1911.
Београд.

Веселин Чајкановић.

⁴ Храмове су на тај начин били обесвећени.

МИХО МАРИНКОВИЋ:
ОЧАЈНИЦИ.

ЗДРАВИ ПОЈМОВИ

— РОМАН —

И. Н. ПОТАПЕНКО

(НАСТАВАК)

Надао сам се и у сваком случају очекивао питања, па можда и састанак. Али сам био одлучио — да састанка не буде ни у ком случају. На питања боље је одговарати фактима.

Сутрадан изјутра нашао сам себи две собе и преселио се у њих. Када сам полазио, Кремчатов испружи главу испод покривача и упита ме, шта значи то моје рано буђење? Позовем га на чај због свог новог насеља. Он се, као гостољубив домаћин, расрди због тога. Због чега се то селим? Зар је код њега мало ваздуха?

— Па дабоме! рекох му: Ви сте човек ожењен, може Вам доћи жена...

— Каква жена? изненади се он. Јадничкић, сасвим је и најневиније заборавио своју јучерашњу измишљотину. Нисам га у том хтео и нарочито хватати, већ само упитих: А кад ће Вам бити свадба?

— Ове недеље, мислим!.. А Ви се, дакле, сасвим разишли?

— Сасвим.

— Па зар Вам није жао? Ви сте тако волели Надежду Алексјејевну.

— Мене само боли када ми секу прст или ваде зуб. Мислим да је Кремчатов искрено зажалио што сам ту фразу рекао ја а не он. За њега је била необично ефектна, те се не бих смео заклети да је неће ма кад употребити као своју.

— А какво је време? упита Кремчатов.

— Дивно, сунчано.

— Е, треба устајати. Знате, ми смо уметници робови времена. Треба се користити светлошћу. Ићи ћу одмах на студирање...

И допста скочи са постеље и поче се брзо одевати, умивати.

— Ух, каква глупост! Колико сам дивних потеза проспавао!.. Какво сунце!..

И поште се сада у њему пробудио сликар, то је скоро са презирањем погледао свој стари и олупани пианино, што је био поред зида.

Убрзо затим испи чашу чаја, покупи уметнички прибор и изиђе.

— Знате шта? Ја ћу тамо, Турчаниновима. Ипак треба разговорити. Не могу никако да се с тим помирим.

Он је, без икакве сумње, пошто пото хтео да узме улогу помиривача. Није никако друкчије могао замислити целу ствар, већ једино као размирицу, у којој смо ја и Нађењка назвали једно друго будала. Ја сам га уверљиво и без попуштања замолио да иде на коју другу страну.

Отишао сам у универзитет и састао се с овим и с оним. Сви моји другови били су страшно забринуте због последњег испита и невероватно бубали. Заседнем у свом новом стану, па и сам почнем студирати. У почетку није ишло. Миллионима мисли навирало је у главу. Истину да кажем, у мојим је рукама била судбина неколиких мени драгих бића. Али кадгод је потребно да се што учини, ја се увек умем савладати и на крају крајева удубим се у Кривично Право, као прави студент.

VIII

За испит се нисам бојао. Био сам, како се то каже, добар ђак; редовно сам читао лекције у току године и могао сам их говорити у свако доба. Али на научарску каријеру нисам рачунао. Моја је памет практична, теоретисање било би јој досадно.

Било је пет часова у вече. Око седам хтео сам да одем Олењиновој. Обећао сам; дакле: чека ме. А знао сам да ме чека са нестрпљењем и да ће је мој долазак усрећити за неколико часова. Оставио сам лекције и почео поново читати копију. Дивна је то ствар! Масловити није лишио себе апсолутно ничега, па се због тога не мора ни узнемиравати. Тек после његове смрти, тек после смрти — све, што је било његово, прећи ће Турчаниновима. А ја мислим да се на то неће дуго чекати. Ја му смрти доиста не желим, нека живи, јер ја никада не журим. По моме мишљењу, учинити ма шта пре времена, исто је тако опасно као и задоцнити. Али ја нисам крив, ако је од грађе која дуго не може служити. Да, ја сам скоро уверен у то.

Прочитавши до краја хартију у вредности од три милиона, пажљиво је савијем и метнем на дно ковчега. У том чух лако, али узнемирено куцање у врата моје прве собе. Није тешко замислити како сам био изненађен, када се на мој позив чуло:

— То сам ја, отворите, Андреја Николајићу!

У том јављању познао сам глас Ане Гавриловне. Разуме се, врата сам одмах отворио. Ана Гавриловна одмах се сручи у наслоњачу и задихано ми рече:

— Ох, расплићи! Заплео си, сад расплићи!

Ја ударим у смех. Најбезначајнији заплет учинио је да ова жена не уме владати собом. Па ипак, пошто је за решење дошла мени, закључио сам, да она у свему том осећа мој план. А то ми је донекле давало права да је рачунам за своју савезницу.

— Све по реду, Ана Гавриловна! У чему је ствар? — рекох јој и сасвим мирног изгледа седох на столицу према њој.

— Чим је јуче дошао онај, како се зове, Кремчатов, како ли, и упитао ме: је ли, каже, истина, да се свадба покварила и да се Андреја Николајић неће оженити Нађењком? — ја сам, разуме се, све казала Нађењки. Да си само могао видети, на шта је све изашло! Ти разумеш, ја сам — мати, с њом сам двадесет и једну годину, а Богом се кунем, нисам могла ни замислити да је таквога карактера!.. Сва дрхти, назвала ме и подлом. Ви, вели, хоћете с Андрејом да ме продате, али ја ћу вам, каже, показати!.. Разумеш ли? И тога, каже, вашег Масловитог не желим више да видим, нити ћу га на очи пустити нити ћу к њему ићи... И, замисли само, данас дошао са букетом, и још са каквим букетом! Већим од аршина! А она неће да изиђе, па није ни изишла. Поседео човек, поседео, а ја те ово те оно: није јој, кажем, добро нешто, назебла јуче... Хтео је и по доктора да оде... Напослетку се, јадник, диже и уклони... А она: тако ће, вели, увек бити! Показаћу ја Андреји да се вара и да ја нисам његова играчка.

Хм! истину да кажем, у тој причи није за мене било ничег пријатног. Најмање од свега желео сам Нађењкину сумњу, као да ћу ја управљати њоме. Дакле, значи, погрешно сам, а та је погрешка — у хитању. Било је потребно сачувати постепеност. У почетку удесити охлађење, дати му да сазре и пређе у непријатељство. Тада би се мој отказ показао као проста увреда. Али сада већ није било могућно вратити се, било је потребно држати се екстремних мера, и ја сам их тих тренутака напрегнуто смишљао.

— Па шта ми светујеш да радим? очајно упита Ана Гавриловна. У тешким случајима она ми је увек говорила „ти.“

— Најглавније је, Ана Гавриловна, — ништа не предузимати. Стрпљиво чекати.

— Велиш, чекати?

— Чекати, Ана Гавриловна. Ви ме сад разумете, ја то видим. Ја хоћу да Нађењка буде сасвим срећна. Љубав јесте срећа, али је богатство још већа. Са тим се и Ви слажете. Приђите Нађењкиној страни и потврдите јој да сам подлац.

— Али... како је то могућно? Шта је теби, Андреја Николајићу? Зар могу?

МИХО МАРИНКОВИЋ:

УОБРАЖЕНИ БОЛЕСНИК.

— Можете, разуме се. Оставите се лукавства; можете, и у том нема ничег тешког.

Моја у нади ташта лако порумене. А доиста је могла. Зар је њој каква мука да тисућу пута понови реч »подлац?« Та ја сам дубоко уверен, да је она то већ и покушавала.

— А шта мислите, Ана Гавриловна, да ли ће се Масловити ишта променити због њезине хладноће?

— Ах, голубе мој! И ја се тога бојим. Јер то је, може се рећи, врло редак случај!.. Бојим се!..

— Оно, до ђавола, нису чести случајеви добити три милиона. Право кажете.

— Нису чести, голубе, нису чести, — са великим осећањем потврди и она, а затим додаде неким нарочитим изразом дирљиве захвалности: Чудан си ти човек, Андреја Николајићу! Нека је Бог с тобом.

Била је толико ганута, да јој у очима сузе заблесташе. Изгледи на три милиона могу и да растуже човека.

Пођосмо заједно. То сам био дужан предложити, јер сам обећао посетити Олењину. Докле смо приступали станици, у сусрет нам је ишао Кремчатов. Возило га неко кљусе; и брич, и руке, и колена беху заузети цртачким прибором. Угледавши нас, разјапи уста од изненађења и задржа кочијаша. Застадосмо и ми. Скочи са свим својим товаром, климну главом Ани Гавриловној, а мене замоли да с њим одем у страну на две три речи.

— Помирили се? А? упита ме, климајући главом према мојој сапутници.

— Ми се никада нисмо свађали! одговорих му.

— Дакле, једном речи: биће свадба?

— Биће, само не моја, већ господина Масловитог!

Неколико тренутака постоја са изразом крајње недоумице.

— Оригинално, ужасно оригинално! заврши он и, дабоме, позавиде што је та оригиналност пала мени у део а не њему.

Ту се растадосмо. Опет се, са својим инструментима, утовари у брич, и кљусе повуче. Исплатио сам кочијаша, те смо до станице отишли пешице.

Био сам потпуно задовољан, када сам видео да је у нашем вагону и Вјетвицки. Нарочито сам желео да ме виде с Аном Гавриловном. Свадба покварена због какве обичне свађе — одвратност је коју ја не бих да пустим у свет. Још би ми више било непријатно када би то помислио и Вјетвицки, мој једини антагонист у нашем друштву, који је уживао да ми поквари свадбу. Старао сам се да се с Аном Гавриловном понашам што је могућно пријатељскије. Али ме је изненадило, што нам је одмах пришао и поздравио се. Он се увек претварао као да ме не види, све догод то не буде сасвим немогућно.

— Хм! А мени кажу да сте се разишли! промрмља жмиркајући својим лепушкастим очима.

Лице у овог човека било је некако несразмерно. Нос мален, као дугменце, а уста повелика, са танким, присно стиснутим усницама, због чега је личио на засек отворен хируршким ножем. На четиругаоном лицу у неједнаким громуљцима стрчале су без икакве системе бедне длаке неодређене боје. Али право, велико, отворено чело, сурове мрке очи некакве челичне сјајности и

густе обрве над њима беху веома лепе и некако уочљиве: пажња је одмах на њима застајала. Вјетвицки је био средњега раста, плећат, крупних руку и ногу, са грубим, угластим покретима; ишао је широким корацима, облачио се не баш најлепше, носио велике шешире, говорио гласно а изражавао се силно.

Изненадио сам се, кад се пре и како разнела та вест. Сматрао сам за дужност да је сузбијем.

— Као што видите, преварили су Вас, — рекох му.

— Да, до ђавола!.. преварили!..

— Те сте узалуд похитали да се обрадујете.

— Не кријем, обрадовао сам се. Јер ја сам трам да ви опако утичете на Надежду Алексјејевну... Од ње би могла постати кремен-жена, а Ви је само развраћате!..

— Какве то глупости Ви говорите! — заузео се за мене Ана Гавриловна. Зар бих ја допустила да ми ико развраћа кћер?

— Е, Ви ништа не разумете! Не развраћа у правом смислу, већ у политичком. Ваша кћи има гвозден карактер, њена природа протестује, а он би да је стави у одвратан оквир породичног живота. Он је егоист, ето шта!

— Пфуј! С Вама говорити! с негодовањем рече Ана Гавриловна.

Вјетвицки, ја сам то врло добро знао, не би ни сâм био противан „да стави Нађењу у одвратан оквир породичног живота,“ али, дабоме, није за то имао никаквих изгледа.

— Ја истину говорим. Ја увек истину говорим. Он је каријерист, упамтите моју реч! — настави он.

А није могао ни помислити, да Ана Гавриловна одобрава баш све према чему он исказује своје презирање.

На станици, где је требало да сиђем, устанем. На моје изненађење то исто учини и Вјетвицки. Ја стегох руку Ани Гавриловној и полако јој рекох: „Извештавајте ме о свему, Ана Гавриловна!“

Ја и Вјетвицки пођосмо поред летњиковаца.

— Шта? Зар Ви нећете тамо? Нећете к њима? — упита он.

— Не, овде ћу неким познаницима. Треба још данас да се вратим у град. Полажем испит.

— И ја ћу познаницима. Да се разонодим. Већ ми, до ђавола, досадило цртање.

Није цртао Бог зна како, а радио је у неког инжињера.

Прођосмо приличан део пута. На једно две стотине корака испред нас оцртавала се обала; глатка, широким и достојанственим валом усколебана морска површина сливала се са суро плавичастим видиком. На једном усамљеном увалу белога облака озрцавају се сјајно ружичасти зраци сунчаног заласка. Дођосмо до летњиковца у којем је живела Олеџина и застадосмо крај баштенских врата. Вјетвицки ме у почетку погледа у недоумици, али му се одмах затим узвише обрве а у челичним очима задрхта зли огањ.

— Дакле и Ви ту? упита ме, мерећи ме презривим погледом од главе до пете.

Ја се насмејих од свег срца. Његов ми је презриви поглед показао, да му и ту сметам.

На мој смех, журећи, изиђе Олга Михаиловна и пружи ми обе руке. Али угледавши мога сапутника, она се у један мах као најези и опусти руке. На лицу јој, које одједном побледе, појави се бол; чак ми се учинило као да је у један мах и посрнула.

— Нисте морали долазити! рече ми тихо, сувим и уздрхталим гласом.

Разумео сам, у чему је ствар. Учинило јој се, као да сам нарочито дошао с Вјетвицким, само да бих избегао tête-à-tête с њом. То је за њу била ужасна претпоставка, и ја нисам знао како да је умирим и да јој ставим до знања да се преварила.

— Господин Вјетвицки дошао је да Вам стегне руку. И он хита својим познаницима! рекох.

Вјетвицки поцрвене и злобно истури доњу вилицу.

— Ја сâм најбоље знам куда ми треба хитати! промрмља он са тако отвореном мржњом у гласу, каква је управо била потребна за моју намеру.

Олга Михаиловна у тренутку просија и ухвати ме за руку. Јадни мој сапутник био је дефинитивно увређен тим покретом. Чак јој се и не поклони, већ пође право ка мору, и то тако журно као да је имао намеру утопити се из презирања према нама.

— Бог с њим! — рече Олга Михаиловна: добар је он човек, само није дошао кад треба!

— Добри увек долазе кад не треба! приметих ја.

— Није истина! То није истина! Ви сте дошли управо кад треба, а Ви сте од свих бољи, Ви сте најбољи! Ја сам данас срећна, тако срећна!.. Ја сам данас страшно срећна! Не, не, хајдемо право тамо, у врт... Има једно месташце... Тетка и тако спава... Је л' те, зашто је мени данас тако добро? Не, ја не питам то. Одговорите ми на једно питање, али прво добро размислите, јер ви сте тако паметни, Ви све разумете: Зашто данас желим да живим и зашто осећам у себи толико снаге?

Да, био сам дужан да о том што темељније промислим. Али не зато што јој не бих могао одмах одговорити. Она ме воли, синую јој зрак наде — то је ето све. Али мени није било још потпуно јасно, како да се нађем у том положају и ако су ми се, као кроз густо грање, указивале нејасне контуре нове идеје.

Пошли смо „месташцу,“ о којему је говорила. Мали пропланак, са свих страна ограђен дрветима и жбуњем. На средини је био пластић тек покошеног сена.

— Седимо и причајте ми, шта сте радили за ова два дана? — рекох јој, надајући се да своје питање неће поновити.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Р. ВАЛДЕЦ

ПРИЛОГ „НОВОЈ ИСКРИ“

ЗМАЈ ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ

Седосмо једно поред другог, опруживши ноге. Пластић је клизио под нама, расклиматан и разривен нашом тежином. Ја тек тада обратих пажњу на одело своје сапутнице. Имала је своју сталну црну сукњу, али у место исте такве блузе, беше обукла цицану ружичасте боје, као што се могло опазити — сасвим нову, тек сашивену. Ружичаста боја није пристајала њезину лицу, али јој је ипак давала израз младости и бадрости. Уски ружичасти трак, само нешто тамнији, раскошно је обухватао њен танки и посунули врат. У чељњању јој могло се опазити старање, и ако јој та пирамида, која се завршивала рогастим гребеном, није сасвим пошла за руком. Све то, после обичног и небрижљивог облачења Олењине, морало ми је пасти у очи и нагонити на размишљања. Несумњиво је, да је то учинила мене ради, желећи да ми се јави што је могућно свечаније.

— Шта сам радила? На ништа... А и да сам ма шта радила, то не би било занимљиво...

Узбуђивала се, то се опајало. Глас јој се прекидао једва приметним подрхтавањем. Очи су јој гледале узнемирено. Али су јој немир више од свега одвајале танке ноздрвице, које су подрхтавале као у преплашеног кепеца. Осећао сам да ова посета неће проћи ни без чега. Већ спуштени сумрак, вечерњи ваздух пун мириса свежег сена, што је у гомилицама лежало између дрветâ, у даљини лаки шум морског вала што је зашљускивао пешчану обалу, — све ме је то нагонило да будем спреман.

— Кажите ми, Андреја Николајићу, каква је то историја? упита она не гледајући у мене. Нисам је разумео, те упитнички подигох очи.

— Прошли пут, одлазећи, обећали сте да ћете ми објаснити.

— А! разумео сам да је реч о мојој историји с Нађењком. — То је врло просто: Нађењуку проси трули богаташ Масловити.

— Тако дакле!..

— Ја сам, разумео се, световао да одмах пристанем...

— Ви? Ја то не разумем!

— Она је млада, хтела би да лепо живи... Чега ту има за чуђење? Пристала је и, како ја мислим, учинила је врло добро.

— А шта је с Вама? Ви сте је волели.

Признајем, није ми се хтело да тај разговор и даље водим. Било ми је необично пријатно са знање, да је та девојка, која је стално имала некакав гробни изглед, седећи поред мене, оживела, расцветала се и напунила наде и жеље да живи у свету. Уживао сам у том преокрету који је изазвала једино моја присутност. Нема ничег пријатнијег него знати да ти у човеку одржаваш наду којом он живи. Међутим опазио сам, да њу овај разговор разочарава и расхлађује. Са пуно љубопитства она је тражила истину. Ако бих јој рекао да волим Нађењуку, уверен сам: сва поезија тога вечера за њу би пропала.

ЛИК СИМЕУНА МИРОТОЧИВОГ и СВ. САВЕ У МАНАСТИРУ ТРЕСЦИ (СКОПСКА ЦРНА ГОРА).

— Доста, Олга Михайловна! Ја сам сад с Вама, а мени је драго бити поред Вас! Треба ли истраживати оно што, може бити, ни ја сам не знам... Главно је да сви живе лепо. Зар не?

— А како се то може учинити? упита она расејано. Већ се била мало намрачила и замислила.

— Врло просто: живети како се живи... Кад год дође згодан тренутак, користити се њиме...

— Не, ја сам за то неподобна! — рече одсечно и некако брзо устаде.

По свој прилици, била је увређена. Лице њено, овијено прозрачно влажним ваздухом летњег сумрака, изгледало је веома бледо и примило израз замишљен и општар. Стајала је, једва упола окренута, и — удубљено гледајући златисти трачак који је на западу оставио сунчев залазак — скрстила руке на груди, не крећући се. Погледао сам је, старајући се да одговорим на питање: о чему то мисли и шта чека од мене? У тим тренуцима лице је њено било необично занимљиво. Сав његов израз био је у очима; таквог израза још никад не видех. У тим великим очима, око којих беху тамни кругови, непокретним и разбуктали од неуједначеног пламена, сијала је патња, али не она што потиче од бола, већ нека духовна патња. Очи су јој плакале без суза. Изгледало је, као да се баш тих тренутака пробудила у њој сапатња према самој себи — за сву несрећу прошлог и сву безнадност будућег живота. Да ли је вече било тако пуно поезије, да ли је ваздух био пресићен мирисом траве и цвећа, или се у мојим грудима нашла струна која се одазвала овој

немој жалби — тек ја се у један мах растужих до највишег степена.

Ја ретко кад пуштам на вољу искреним на-ступима. Али је она била тако очајно без помоћи а у исти мах изгледала ми је и необично дивна, мила, симпатична. И дохвати ме наступ да је заштитим пошто пото — а од чега, истину да кажем, ни сâм не знадох. Али то је било тако потребно, да бих од туге и жалости могао и полудети, када не бих био у стању да јој то доиста учиним. Брзо устадох и, нашавши се по-ред ње, сав уздрхтао и наелектрисан, дохватих јој руку и принесох свом образу, ни по чему не знајући зашто сам учинио баш тај тако глупи покрет. Она се није противила, али пренесе на мене онај исти поглед, који ми је, учини ми се, питао с оном истом патњом: Зашто то радите? Зар не видите да ће то само увећати моја му-чења?..

Још никада нисам видео тако лепо лице. Био је и један тренутак када ми у глави блесну поређење. Лепо Нађењкино лице увек је гледало здраво и задовољно. Њему је недостајало ове мучитељске лепоте, коју женском лицу придаје само патња. Осећао сам да ми превире крв, и да мој наступ сажаљења прелази у страст. Ми-слио сам: не, ја ову жену могу волети и, ето, у овом тренутку, ја је волим!

— Олга Михайловна! А ако Вас ја волим? прошаптах.

Она се уплаши. Све прте њезина лица до-бише необично напрегнути израз, а она учини покрет као да хтеде излетети из мојих руку, али уместо тога паде ми на груди и припи се уза ме необичном снагом. Јецала је, дрхтала, стезала ме својим малим, бледим рукама; лице јој је горело у огњу; ја сам био пијан, избезумљен, сав обузет неком скоро страшном насладом.

Када смо пошли летњиковцу, где је светлуцао слаби пламичак зеленог фењера, било је већ са-свим тамно. Олга Михайловна крепко се припила уза ме и ступала пажљивим, али непоузданим корацама. Њене пирамидске коафире већ више није било. Њене дуге и не густе косе пале јој по раменима без икаквог реда.

— Како је то чудно! У један мах постао си мој муж! говорила је она slabим и нешто про-муклим гласом, осмехујући се тихо и некако де-тињасто. Колико је радости било у том смеху! Све ме то ни најмање није ни чудило ни мучило. Нисам жалио ово што се догодило, а осећао сам се потпуно срећан. Нисам ни опазио, како сам решио тако важно питање. Мој дисциплиновани мозак радио је у оно исто време док сам се ја подавао власти свога наступа, и спремио ми готово решење.

Било је већ толико доцкан, да се више ни-сам могао вратити у град. Већ сви возови беху прошли. Остао сам у летњиковцу да преноћим.

(Наставиће се)

ЛУТКА

— ИЗ ДЕЧЈИХ СОНЕТА —

Г-ђици S.

Два мушкарца; деца. Златне су им косе;
Маринско одело. Играју се, носе
С лутком својом плавом. Мбде је и гладе,
Грле је и љубе, и сто чуда раде.

Радују се деца. Чисто се поносе
Што им лутка лепа. Питају је: што се
Уђутала тако? Или попут младе
Оките је венцем и сватове граде.

Дуго сам их гледо. Уживо сам јако
У њиховој игри. Па ме туга узе
За детињством мојим и измами сузе.

Успомена давна, кад сам и ја тако
Играо се лутке — туга стопут гора,
Јер жива ми лутка сад задаје бола.

S.

ИЗ ШОПЕНХАУЕРА

МУДРОСТ

Мудрост коју човек поседује теоријски, без практичне употребе, слична је поноситој ружи, која нас наслађује својом бојом и својим мирисом, али која угине и не донесавши плода.

Нема руже без трња, али има трња без руже!

ЈАБУКА И ЈЕЛА

Поред охولة јабуке, у пуном цвету, једна вита јела уздизала је свој оштри и тамни врх. Јабука јој рече: »Погледај ове тисуће лепих и веселих цветака што ме сву засипају. Имаш ли и ти тако што? Или само тѣ мрко зелене иглице? — »Доиста«, одговори јела: »Ја то немам, али чим дође зима, ти ћеш оголети, а ја ћу остати иста каква сам и сада!«

ПОЉСКИ ЦВЕТ

Нађох један пољски цвет, и када се до миле воље нагледах његове лепоте и савршенства свих његових делова, узвикнух: »И овај дивни цвет и тисуће других, њему сличних, блистају и прецветавају, а нико их не загледа, па често и не опази!« — На то ми цвет одговори: »Будало, зар ти мислиш да ја цветам само зато да би ме други гледали? Не за друге, ја цветам за себе само, цветам јер ми је тако угодно; радујем се и веселим што могу да цветам и што могу да живим!«

Превод с немачког.

У ПОВРАТКУ

Госпо, ја сам се вратио и обишао сва стара места. — Како је све тужно код њих! Она су исто тако невесела и преварена, као и сâм што сам.

А када сам био под старим брестом, он ми је шумио ону исту песму, коју смо ја и Ви слушали при свом расстанку, — ону исту тужну песму.

— Сећате ли се тога, госпо?...

У предвечерје мајскога дана, на мекој трави, у сенци гранатог бреста, оплакивали смо свој расстанак. Сунце на западу пуштало је последње зраке и огледало се у плавом огледалу широког Дунава. Небом су пливали голубасти облаци лангано, замишљено... Са високих Рамских планина подухивао је летњи поветарац и доносио мирис свежине, мирис планинских долина и тихо струјање брзога Пека. — Око нас је владао мир. У оближњем жбуну певао је славуј једну песмицу из циклуса својих љубавних арија, а високи брест, као и увек, издизао се нѣм, усамљен, свестан своје величине, и само понегда заклатио своје велике гране, које би зашумориле својим лишњем, сетно, премишљајући се, и у том би се шумору губили грцање и уздаси Ваши...

Госпо, ја сам вам тада говорио:

— Драга, видиш ли ово сетно небо, онај румени запад, овај плави Дунав? — Гле, како је лепо овде. Осећаш ли како је пријатан овај мир, како је тајанствен шум овог лишња над нама! Зар не чујеш, да ми и оно пева опроштајну песму? Разумеш ли песму славујеву — и он пева за изгубљеном драгом! Драга, ја морам да идем — а ти? — Хоћу ли те икад видети?...

Госпо, ви сте ми тада одговорили:

— Драги, све што ми је у души — твоје је! — Чекаћу те!... У врту ђсеме мога живота че-знућу за тобом и на обалама на́да очекиваћу твој долазак. Кад падне ноћ, кад и лептир заспи на цвету руже, долазићу овде, да заједно са малим славујем удружим туговање своје, мислећи на тебе... Драги, разумем песму славујеву, она је, и ако тужна и пуна бола, ипак пуна и вере и наде....

Госпо, ево ја сам дошао, али ме ви нисте чекали. Обишао сам обале празних на́да, али Вас нисам нашао. А када сам био над старим брестом, дуго сам седео на мекој трави у предвечерје мајскога дана. Све је исто било као и некада; опет је славуј певао тихо и тужно, опет се осећао мирис свежине са удаљених планина, опет је поветарац доносио струјање брзога Пека. Све је исто било као и некада, само Ви нисте били! Високи брест шумио је некако нарочито, и тај ми се шум у овој сетној вечери чинио као Ваше речи, као ваш глас: »Твоје је, што ми је у души!«....

Београд 1911. год.

Витомир

ЈЕДНА ТОЛСТОЈЕВА ПРИЧА*

(из посмртних рукописа)

Био некакав добротин човек, који је хтео што више добра да учини људима, и стао је размишљати: како то да уради а да ни према коме не буде неправичан, већ да свакоме буде од користи. Ако би почео раздавати своје имање свакоме посебице, онда не би могао погодити који би то више заслужио, и према томе не би их могао изједначити: они који не би добили, рекли би: „Зашто је дао онима, а не нама“. И добротин је смислио да учини овако:

Изабрао је један празан простор куда свет пролази и на том простору подигао је гостионицу и снабдео је свима потребама, које могу бити и од користи и за уживање човеку: и топле дворане, и добре пећи, и дрва, и осветљење, и амбаре пуне свакојаког жита, и подруме пуне воћа, чаја, и шећера, и кваса, и јабука, и свакојаких закуска, и постеље, свакојаке хаљине и кошуље, и обућу и све што само може бити потребно човеку. Свега је било толико, да би за стотине и више људи било довољно. Добротин је знао да тим путем пролази врло много народа. И мислио је: „Нека их, док су у потреби и невољи нека поживе, нека једу, пију, нека узму што им треба, а кад нестане ја ћу опет све то поупити“. Све је то тако урадио, све удесио, па се уклонио и стао посматрати шта ће бити. И почеше долазити добри људи. Јели, пили, преноћили, па и пробавили дан и два, и недељу дана. Други пут би узели погешто од обуће или хаљина — коме је што било потребно. Кад понестане, спремиће он опет све, као што је било до њихова доласка, како би се и други, кад буду дошли, могли такође користити и отићи. И ништа неће знати, до само да се захвале непознатом добротину. Све је то тако лепо и уредно ишло док су до-

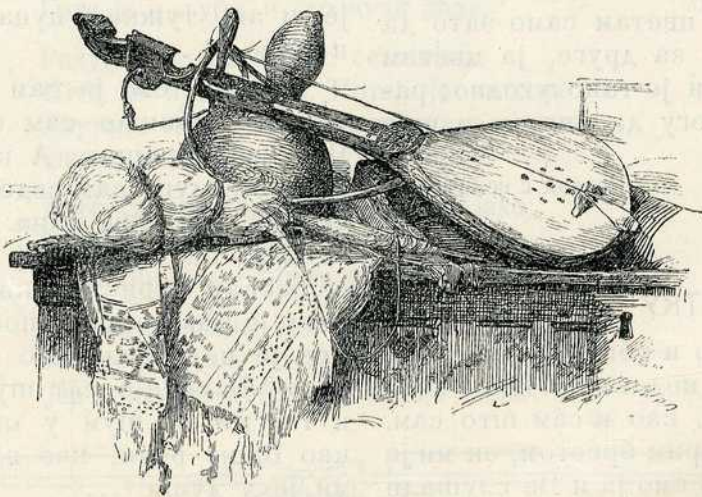
лазили добри и савесни људи. И добротин је све попуњавао штогод су пролазници узимали и веома се радовао. Али се најзад догодило, да дођоше људи одважни, дрски и рђави. Чим дођоше одмах почеше јести, веселити се и грабити све што се нашло, па се стадоше због тога чак и свађати. Један хоће све за себе, други опет хоће то исто. Најпре су се почели грдити, па после и тући, и стали један од другог отимати, цепати, штетити и упропаћивати ствари, само да не би коме од њих припало. Најзад је дошло до тога, да и једнима и другима није остало ништа. И кад тако упропастише све што је било, па почеше и зепсти, гладовати и трпети увреде један од другог, онда окренуше грдити домаћина: зашто је тако ружно удесио а није одредио каквог надзорника, и што је спремио тако мало од свега, и зашто је свакојаким људима допуштао приступ? Свако је о себи мислио, да је само он добар а сваки други рђав. Неки су опет говорили, да овде није ни било никаквог домаћина, него да је ова зграда сама тако постала.

Пошто ови људи проживеше тако дан, и два, и три, и кад већ ништа није остало, они онако гладни, зимљиви и срдити изиђу из гостионице и не престајаху свакојако грдити и један другог и гостионицу и онога који је подиже...

Тако раде у свету људи, кад не живе као што је Бог рекао, него сатиру свој живот и живот других људи, а не помишљају да осуде себе за то што проводе рђав живот, него осуђују један другог, а по гдекоји и Бога не остављају на миру за то што је овако створио овај свет; други опет — руже сам свет, који је постао сâм исто као што је, по њихову, постала и она гостионица. Знајте једном, људи, да свет није постао сâм од себе, него га је створио његов милостиви Бог, да буде добро људима. Само ако не чине оно што убија и квари њихов живот, биће и њима и добро и лепо, да боље нити ће бити нити може бити.

—ја.

* Професор Московског универзитета Давидов штампао је ових дана ову причу Толстојеву, која до сада није издата ни штампана, а која одвећ рељефно слика његове погледе на живот. Ову је причу сам Толстој дао Давидову.

ПРОФЕСОР ПАРЧ О СРПСКОМ НАРОДУ

(из једног приватног писма)

...Била сам и на часу професора Јосифа Парча, географа. Застала сам га, где говори о економско-политичким приликама енглеских пристаништа. Немачки ђаци слушају га с нарочитом пажњом и интересом, јер немачки географ прати сваки корак великих суседних држава, меша економију с политиком и географијом обавештава универзитетску омладину о најсавременијим питањима. И добро, и мудро, и практично.

Једнога часа Парч је третирао земље у којима станују Словени. О Хрватима је говорио мало, али веома симпатично, о Бугарима такође. Изгледа ми да је у изучавању Балканског Полуострва највећи интерес поклонио нама Србима. Парчова реч са германске катедре, што се тиче српског народа, пријатељска је и значајна. Пошто знамо, да се о српском народу у Европи мало чује, онда је Парчова реч драгоцену и пуна подстицаја не само за национални рад, већ и пуна наде можда и на успех.

О г. Цвијићу говори веома симпатично. »Нама Немцима — вели Парч — научник Цвијић је познат и омиљен, и за данас извори, које нам он пружа, сматрају се као најпоузданији, најобјективнији. И ако су интереси на Балканском Полуострву изукрштани, и ако је г. Цвијић заинтересован као Србин — он веома вешто мири научне интересе и националне тежње«.

Говорио је даље, како је српски народ здрав, крепак, снажан, издржљив за живот и борбу личну и националну. Истакао је естетску страну народних рукотворина, као и лепоту и моралну једрину наших народних умотворина, а нарочито песништво. Затим је говорио о пределима у којима живи српски народ. Говорио је о Краљевини Србији. Поменувши српско-бугарски рат, тумачио је наш пораз са пуно пажљивости и симпатија. Изнео је ондашње политичке прилике а за сва тврђења своја служио се статистичким подацима. Поменувши велики број рањеника, рекао је: »Али од тих рањеника, господо, морталитет је био незнатан. А знате зашто? Не с тога што је томе помогло санитарско уређење, не, Срби га нису ни имали најбољег, већ с тога

што је народ српски необично издржљив, а то је доказ народне подобности за живот и борбу. А то је успех као и победа«. Сами Немци аплаudirали су овим речима.

Говорећи о Старој Србији и Македонији опет је најрадије помињао и цитирао радове г. Цвијића.

Затим је прешао на анексију Босне и Херцеговине. И овде је цитирао г. Цвијићеву броширу. Парч је и сам путовао по Босни и Херцеговини. Народ описује веома лако и живо. »Та мала, кршна Херцеговина — вели Парч — нагониће Европу, не само да о њој говори, него и да води рачуна. Херцеговци ће се још дуго јављати у историји. А да је тако, господо, доказ вам је и сама Аустрија, која то врло добро осећа, јер по њој непрестано подиже тврђаве и распоређује своју војску«.

Можете мислити како сам се радовала. Изгледало ми је као да је Парч пустио Цвијића да у име његово говори. Ви и сами знате, колико нам то, свима Србима, мора ласкати, када је реч о једном тако озбиљном и чувеном научару као што је Парч. После свршенога предавања, чини ми се нê без разлога, изгледало ми је као да ми сви Парчови слушаоци завиде што сам и ја дете тог »здравог, крепког и снажног српског народа, издржљивог за живот и борбу личну и националну«.

Јела.

Д-р НИКО ЖУПАНИЋ

Тројанци и Аријевци (Из 86. Гласа Српске Краљевске Академије Наука) Београд 1911. стр. 290. 8°.

У овој расправи решава се, у главном, питање, да ли су становници најстаријих културних насеља на Хисарлику (на земљишту старе Троје) били Аријевци или не. Како Мала Азија и Балканско Полуострво имају врло много додирних тачака и у прехисторском доба, то се аутор труди, да ту расветли и таму прехисторије нашега полуострва (circa 3000—1200 год. пре Хр.) и додирује најстарија етнолошка питања на Балкану. Ту се оперише на веома широкој основи резултатима многобројних дисциплина (хисторије, лингвистике, археологије, антропологије) и по-

кушава се, да се проблеми реше у првој реду помоћу физичке антропологије у свези са археологијом. Резултати, до којих је аутор у овој опсежној расправи својој дошао, потпуно се разликују од резултата ранијих научника, који су исто питање третирали, као што су В. Томашек, Х. Шмит, А. Керте, П. Кречмер, Р. Вирхов, П. Шипије и др. Они се састоје у овоме: Стари Тројанци били су у анатомском и морфолошком погледу малена раста, обично прогнатни, у већини случајева долихокефални. Екстремитетне кости су највише платикнемичне, хрпаве и оштрих ивица. Многи знаци говоре за тамну комплексију. Стари Тројанци били су од прилике као стари Египћани или као што су данас берберска племена (изузевши нека у Мароку), а донекле, вероватно, и као Арапи. Све говори против аријевског порекла. Они пак не представљају један крвно сасвим чист тип, већ један амалгам од долихокефалаца и брахикефалаца. И Крићани раног Минојског доба показују сродности са старим прехисториским Тројанцима у погледу висине раста као и краниологије.

В. П.

† ИВАН ГРОХАР

19. априла (н. к.) ове године у 11¹/₂ часова ноћи у медицинском одељењу Државне Болнице у Љубљани преминуо је Иван Грохар, словеначки академски сликар. Отишао је од нас, да ни сами нисмо знали кад. Тих дана, када се један од најдаровитијих словеначких сликара праштао од овог света, по словеначкој престоници орио се тако бурни жагор, да је глас о смрти уметниковој остао неопажен.

Наши дневници, препуни вести са изборних бојишта, једва су у својим рубрикама нашли нешто места за вест, да је умро Иван Грохар, онај Иван Грохар, о којему је са поштовањем, какво се указује само великом уметнику, говорила туђина, докле га је његова домовина заборављала и допуштала да од сиротиње умире. Тако се Грохарев геније одвојио од тела и отишао у царство снова, од нас неопажен и без речи. На оној истој тужној њиви, у којој лежи покопано толико наших најлепших нада, отворио се нов гроб и прогутао нову жртву.

У својој 44. години морао се Иван Грохар раставити од земаљског живота. Нагонила га туберкулоза, а њу му је донела сиротиња. Сиротиња је убила Јанеза Волфа, сиротиња је сахрањила Ивана Грохара, јер је сиротиња — огњиште словеначких уметника.

„Није лепо што смо допустили толики немар према том човеку!“ рекло се у врховима словеначког друштва, када се дознало да Иван Грохар лежи у Љубљанској болници и када је још сањао о одласку у сунчану и толико жељену Италију. Није лепо!.. Крај његова гроба нећемо стајати мирног срца!..

Највећи број између нас и не слути шта смо у гроб спустили са Грохаревим телом. Нисмо га признавали, докле га нисмо познали. Његова уметност јављала нам се у облицима на које не бесмо навикнути, зато смо га и обилазили и занемаривали, и не знајући да га тиме гурамо у беду и невољу. Данас, кад нам се очи отварају, кад видимо шта смо учинили — жалимо и тужимо. Доиграла се трагикомедија која није ретка у животу уметника. Непризнат, осуђен на презирање и беду, све док је био међу нама, човек међу људима, диже се и расте Иван Грохар испод гробне хумке која га крије, и постаје великан на којег ће Словенска с пуно поноса указивати, кад год буде говора о словеначкој уметничкој култури.

Иван Грохар био је сликар. Рођен је 1867. године у сиромашној сеоској кући у Сорици. Завичај му је Горењска, она област, пуна природних лепота, која нам је дала већ толико сликара уметника. Као дечко живео је у Брадашком (Крањска), а затим у Загребу, где је био код неког Италијана Миланезија, учећи се сликарству. Жеља, да постане уметник, одведе га у Грац у уметничку академију, где се код професора Шваха три године учио цртању и сликању. Али Градачка академија не задовољи његова очекивања, те с тога оде у Изарске Атине — у Минхен. Ту је најпреданије студирао и копирао у Старој Пинакотеки и сликао у свом атељеу. Тих година студирао је код прослављеног словеначког сликара Ажбеа. наш данашњи сликар Рикард Јакопич. Он је и Ивана Грохара довео своје учитељу, који је младом сликару отворио свој атеље. Јакопич га је увео и у круг младих словеначких сликара, из којег се доцније развила наша модерна, а која је у Грохару извела потпун препорођај. Грохар је напустио свој до тадашњи пут и сав се одао импресионизму, који му је у Бечу, Берлину, Лондону, Београду, Софији, Кракову, Варшави и Трсту донео толико гласа и славе. Успоредо са тим препорођајем, извршио се у Грохару и други преокрет: док се до тога времена у првом реду бавио о фигуралници, сликао људе и свет, од тада је почео сликати пределе, ретко кад узимајући и фигуре. Спасео се школских утицаја Градачке академије и брзо се развијао под слободним Минхенским утицајима. Из Минхена, у којему се двапут бавио, први пут (1895) неколико месеца, а други пут две године, Грохар се преселио 1900. год. у своју словеначку домовину.

Веома неугодне прилике у домовини отераше га 1903. г. у Беч, где је Грохар проживео своје најтеже и најцрње дане. Читаве месеце проводио је у највећој беди, у највећој зими проводио дане у незагрејаној соби — а у домовини не беше

никог који би знао ко је и шта је Грохар, да би му пружио руку спасења. У пролеће 1904. г. дошла је дефинитивна одлука. Али ни тада из домовине. Дошла је од туђих људи, јер му је туђина дала што домовина није хтела. Те године приредише млади словеначки уметници своју изложбу у Бечу, која им донесе највећа признања и то за она уметничка дела која је домовина скоро са подсмехом осуђивала. Пут је био проломљен, очајање побеђено — Иван Грохар и његови другови дођоше у домовину као победници. Тада се Грохар настани у Шкофјој Луци, опреми свој атеље и поче сликати пределе, — умотворе који му обезбедише једно од најодличнијих места у словеначкој а несумњиво и једно од одличних у светској историји уметности.

Сиротиња, његова највернија друга у Бечу, не остави га ни у његовој домовини. Толико га је мучила, да га је, ето, на крају сасвим и измучила и у гроб отерала. Тако је живео и умро Словенац, који је својом уметношћу прослављао лепоте своје домовине, тако уметник, који је славу словеначког имена пронео и по туђини.

Жалосна мати наша!

Бечка критика, која је према сину маленог словеначког народа била до крајности скептична, прослављала је у Грохару уметника необичне даровитости. Берлинци, који се могу поносити својом властитом и високо сазрелом уметношћу, позивали су га и молили да и код њих приреди своју изложбу, и овенчаше га ловоровим венцем признања. Српски Краљ Петар I одликовао га је, као великог јужно словенског уметника, српским орденом Св. Саве. Грохареве уметничке творевине чувају данас државне уметничке галерије у Бечу и Београду, уметнички салони у Цириху, Венецији, Београду, Бечу и другим местима.

Изван домаћих међа, тамо у туђини, величали су га и прибравали великим уметницима, а домовина, коју је волео из дубине срца свог, којој је био част, те би тиме морао бити и понос — остала је хладна. Није се старала о њему докле је живео и стварао, није уздржала када је у гроб легао. Отишао је неопажан и безгрешан.

Жалосна мати наша!

„Словенски Народ“

Фр. Кобал.

* Марко Драговић (Цетиње), штампао је своје дело: „1711—1911“, у којем третира двестагодишње односе између Црне Горе и Русије. Нарочито је пажња поклоњена односима Владике Данила и Цара Петра I.

* Учитељско деоничарско друштво „Натошевић“, у Новом Саду, штампало је у свом издању, као први свезак „Књига за децу“, рад Душана Ђурића, учитеља: „Мали ђакон. Приповетка за децу“. Слике у делу цртао је Душан Ружић, учитељ. Књига је у 8^о, има 56 страна, а цена је 50 потура.

* За издање Матице Српске примљени су ови рукописи: „Песме Душана Малушева“, „Вука Врчевића: Животопис владике црногорског Петра Петровића Његоша II.“, Петефијева песма „Добри стари крчмар“, „Шегрт“ од Стевана Јанетовића, „Моји ђаци“ од Јована Удицког.

* Штампана је и растурена четврта свеска овогодишњег „Летописа Матице Српске“. Садржина је: 1. Лукијан Муници. Студија из српске књижевности, од Д-ра Владимира Ђоровића; 2. Четно девојче. Из „Касарских прича“ Милутина Јовановића; 3. Нови живот, песме Милутина Јовановића; 4. Гласник (Лазо Костић, мисли и успомене од Д-ра Јосифа Караска); 5. Листак (Рескин и Толстој, од Марка Цара); 6. Књижевност (оцене и белешке); 7. Извештаји о раду Матице Српске.

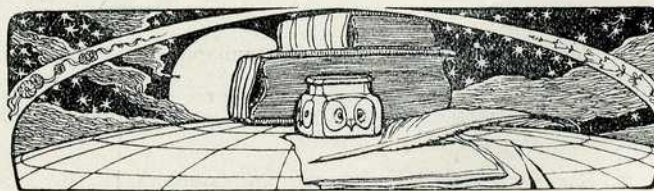
* Д-р Никола Велимировић, јеромонах и сулент Богословије Св. Саве, одштампао је из „Дела“ своју студију „Религија Његошева“. Књига износи 15 штампаних табака и стаје 3 динара. Поручбине прима уредништво „Хришћанског Весника“ и г. Гаврило Милошевић, члан Духовног Суда (Београд).

* Друштво хрватских књижевника издаће у својим редовним овогодишњим издањима ова дела: 1. „С мора“, приповетке Марина Бега; 2. „Мртве воде“ и „Раколов“, драме Мила Мистра; 3. „Цртице и сатире“, Вјенцеслава Новака; 4. „Мале приповијести, II“, Јосипа Козарца. — Писце и наслове 5. и 6. књиге објавиће накнадно. Годишња је претплата 9 круна.

* На расписани стечај Београдске Општине за споменик Доситеју Обрадовићу дошло је 11 пројеката. Прву награду (1000 динара) добио је г. Рудолф Валдец, професор вајарства у Загребу, другу (700 динара) г. Симо Роксандић, виши учитељ у уметности у III Београдској Гимназији, а трећу (500 динара) г. С. Росандић, вајар, ученик г. И. Мештровића.

* Из „Нове Искре“ засебно је одштампан чланак: „Постапак Савамале. Први покушај регулсања српске вароши у Београду (1834.—1836.). Архивска студија Тодора Стефановића Вилоског“.

* Штампан је и разаслат 4. број „Трезвености“, листа за расправљање алкохолног питања. Садржина му је: Алкохолизам и наслеђе, од Н. Дивца; Шта да учини закон за нас? од Ч. А. П.; Писмо из Босне; Жртве алкохола; „У нашом стању“; Разно; Трезвеност у Скупштини; Вести; Нове ложе; Из ложа; Од уредништва. — Листу је уредник Д-р М. Ђ. Поповић. Излази једанпут месечно, а годишња је цена 2 динара.

БИБЛИОГРАФИЈА

* У најкраћем времену изићи ће српско издање „Историја Срба“ од проф. К. Јиречка у преводу Д-ра Ј. Радонића. Јиречек је у овој историји обратио нарочиту пажњу српском културном животу, и тиме досадашња историјска излагања пошео на виши степен интересовања. Захваљујући помоћи из фонда „Веямиријанума“, српско издање биће много јевтиније од немачког оригинала. Први део немачког издања коштаће 12, а српско ауторизовано издање свега 3·50 динара. Претплату прима књићара Геце Кона (Београд).

Библиотека „Словенски Југ“. О просветним и привредним приликама у Бугарској, од Д-ра Милана Ђ. Милојевића, секретара Посланства у Софији. Предавање држано у клубу „Словенски Југ“ 31. октобра 1910. г. Приход је намењен фонду „Словенски Југ“. Београд, штампарија „Србија“, 1911. — 8^о, стр. 23. Цена 0·30 дин.

Однос механике према инжењерским наукама. Приступно предавање Д-ра Ивана Арновљевића, проф. универзитета. Београд, штампарија К. Грегорића и Друга, 1911. — 8^о, стр. 24. Цена?

Религија у српским народним пословицама и изрекама. Од Љубомира Н. Митровића. Београд, штампа Љ. Бојовића, 1911. — 8^о, стр. 48. Прештампано из „Гласника Православне Цркве”. Цена 0-50 динара.

Проф. Д-р Т. Цијен: *Основи Физиолошке Психологије*. Ауторизован превод Јов. Ђ. Јовановића, професора. Јагодина, 1911. Уметничка штампарија „Гутенберг”, 1911. — В. 8^о, стр. 272. Цена 4 динара.

Из задружнога живота. *Преиоробај, Под старим кровом, На раскрсници, Прелом*. Написао Сретен Динић. Прештампано из „Земљорадничке Задруге”. Београд, Доситије Обрадовић, штампарија Аце М. Стапојевића, 1911. — В. 8^о, стр. 108. Цена 1 динар.

Библиотекарно Право, од Д-ра Лазара Марковића, доцента Универзитета. Београд, књикар издавач Геца Кон, 1911. — В. 8^о, стр. 197. Цена 3 динара.

Чед. Митровић: *Сулужништво и свештеничка служба*. Београд, штампарија Св. Сава, 1911. — В. 8^о, стр. 16. Цена?

Друштво „Осветак”. *Омладински Зборник*. П. Песме. — Београд, штампарија „Св. Сава”, 1911. — 8^о, стр. 43. Цена 0-50 динара.

Свешт. Гр. Петров: *Јеванђеље као основ живота*. Са шестнаестог издања превео с руског Паун М. Протић, свештеник. Београд, штампарија „Св. Сава”, 1911. — 8^о, стр. 150. Цена 1 динар.

Рн. Мг. Љубиша С. Арсеновић: *Техника ирактичне фармације*. Београд, штампарија „Србија”, 1911. — 8^о, стр. 121. Цена 3-50 динара.

Српска Краљевска Академија. *Гроф Ђорђе Бранковић и његове време*, од Д-ра Јов. Радонића, проф. универзитета. Девета књига награђена из Задужбине Д-ра Љубомира Радивојевића. У Београду, штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије, 1911. — В. 8^о, стр. 776 + VIII табака. Цена 6 динара.

Седамдесет анегдота из живота српских књижевника. Објавио проф. Андра Гавриловић. Београд, издање књижаре С. В. Цвијановића. Штампарија Ђ. Муиц и М. Карић, 1911. — 8^о, стр. 84. Цена 1 динар.

Књиге Матице Српске. Бр. 43. *Корнелије Тацит*, римски великан филозоф-историк и његови погледи на свет. За поуку навластито у области практичне политике написао Ђорђе Дера. У Новом Саду, издање Матице Српске. Велика парна Штампарија Ђорђа Ивковића, 1911. — В. 8^о, стр. 216. Цена 3 круне.

Љуб. Н. Митровић: *Мелентије Никшић, епископ шабачки 1815—1816*. Прилог за историју српске цркве. Београд, штампарија „Св. Сава”, 1911. — В. 8^о, стр. 89. Цена 1 динар.

О сеоској кући. Писме Данило Јовановић. Београд, штампарија Наумовића и Стефановића, 1911. — В. 8^о, стр. 34. Цена 0-60 дин.

Витешке игре и спортови и физичко васпитање нашег народа. Са илустрованим описом разноврних војничких и ђачких игара и спортова. Од Миленка Арсовића, артилеријског поручника. Београд, нова штампарија Давидовић, 1911. — В. 8^о, стр. 239. Цена?

Фабије: *Закон надмоћности у историји*. Философска расматрања. Прештампано из „Српске Војске”. Београд, штампарија „Србија”, 1911. — 8^о, стр. 48. Цена 0-60 дин.

Карл Штајнмец: *Северна Албанија*. I део. Превод. Скопље, Прва Српска Штампарија „Вардар”, 1910. — 8^о, стр. 62. Цена 1 динар.

О узгледању на Христа. Превод с латинског, од Јелене Марковићке. Београд, 1911, нова штампарија „Давидовић”. — 8^о, стр. 310. Издање Архиепископског Сабора Краљевине Србије. — Цена?

Ж. М. Протић: *О патриотизму талијанских жена у борби за јединством Италије*. Предавање, држано у корист Кола Српских Сестара. Београд, штампарија Србија, 1911. — 8^о, стр. 31. Цена?

8. Социјалистичка Библиотека 8. Ђорђе В. Шеханов: *Основни проблем Марксизма*. Превео са рускога Живојин Цветковић. Издање Социјалистичке Књижаре, 1911. Штампарија Саве Раденковића и Брата. — 8^о, стр. 89. Цена 0-60 динара.

Бориша Ст. Чађевић: *Инсталација електричних звона* (Домаћа телеграфија). Београд, Народна Штампарија Љуб. Ј. Бојовића, 1911. — 8^о, стр. 76. Цена 1-50 дин.

Ко од претплатника до краја првог полгођа пошаље целу овогодишњу претплату (16 динара за Србију, 20 круна или франака за иностранство), добија крајем године **Целокупна дела владике Његоша**, са сликом великог песника.

САДРЖАЈ:

1. <i>Легирница</i>, приповетка из шипаричког живота, написао Д. К.; 2. <i>Песме Златног Срца</i> (Сумрак, Снови, Ноћна тишина), од Божидара Пурића; 3. <i>Какве су женске</i>, приповетка, написала кн. К. Т.; 4. <i>Без сванућа</i>, песма Д. Митриновића; 5. <i>Спасова Црква у Жичи</i>, од Д-ра Влад. Р. Петковића; 6. <i>Уз ригам кише</i>, песма С. М. Радовановића; 7. <i>Тукидидов опис Атинске куле</i>. Превео Д-р Веселин Чајкановић; 8. <i>Здрави појмови</i>, роман П. Н. Потапенка (наставак); 9. <i>Лутка</i>. Из лечјих сонета. Песма S.; 10. <i>Листиви</i>: (Из Шоенхауера, превод с немачког; У по-	вратку, од Витомира; <i>Једна Толстојева прича</i>, с руског превео — ја); 11. <i>Хроника</i>: Наука, Књижевност, Уметност); 12. <i>Разно</i>; 13. <i>Библиографија</i>. <i>Слике:</i> Н. Гизис: <i>Бабина прича</i>; <i>Српски павиљон у Риму</i>; <i>С. С. Боичев</i>, бугарски министар просвете; <i>Изглед Спасове цркве у Жичи</i>; П. Грохар: <i>Пролеће</i>; Б. Мурило: <i>Улични децаци</i>; Р. Валдец: <i>Нацрт сиоменика Доситеју Обрадовићу</i>; Миха Маринковић: <i>Мој портрет</i>; Миха Маринковић: <i>Очајници</i>; Миха Маринковић: <i>Уображени болесник</i>; <i>Лик Симеуна Мироточивог и Св. Саве у манастиру Тресци</i>. Додатак: Р. Балдец — <i>Д-р Змај Јован Јовановић</i>.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBEGRS

Корисна Прилика!...

На захтев мустре шаљемо бесплатно.

Приспели Новитети!

Највеће Стовариште:

и сву робу купљену од
Г. Јевте Лаковића
продајемо са знатно спуштеним
ценама јефтиније но игде као:
Помодне, Мануфактурне,
Платнарске и Галантериске робе.

ЧАРШАВА креветских и асталских од штофа, жаниле, сомота и тила.
ЗАВЕСА штофаних, чипканих и сомотских.

ШТОФОВА за КОСТИМЕ, ХАЉИНЕ и БЛУЗЕ од
цене 1'60, 2, 2'50, 3, 3'50, 4, 5 па до 15 дин. метар.
ПОПЕЛИНА у свима модерним бојама од цене 3'50,
4, 5 до 8 динара метар.

СВИЛЕ и АТЛАЗА за хаљине, блузе,
ауфпуца и т. д.

КАДИФЕ праве венецијанске и
АТЛАЗА за бунде и либадета.

АУФПУЦА као: шпицн-штофа, уметака
и чипке од тила, флитера, злата итд.
у свима бојама.

ШИФОНА и ПЛАТНА у свима ширинама
и квалитетима.

БРАЋЕ Х. ГАБАЈ

код „Круне“
Кнез Михаилова 33, у Палати г. Николе
Спасића, преко пута „Гранд Хотела“.

АЦА Б. ДИНИЋ и К^о

БЕОГРАД

КНЕЗ МИХАЈЛОВА УЛ. 12.
ТЕЛЕФОН 887

галантериска и помодна трго-
вина има велики избор:

Шешира, капа, кошуља
мушких и женских,
крагнова, маншетана,
кишобрана и сунцобрана,
парфимерије.

Деверске спреме, спреме за
удаваче, кумовских
свећа, сопствена из-
рада мушких маш-
лија и разних галан-
териских новости.

„СРБИЈА“
ОСИГУРАВАЈУЋЕ ДРУШТВО
У БЕОГРАДУ

Кнез Михаилова улица бр. 49.

Основни акцијски капитал Дин. 1,000.000 у злату.

Стање на дан 31. децембра 1910. године износило је:

Осигурани капитал живота Дин. 9,891.900

Осигурани капитал пожара Дин. 54,584.290

Друштво „СРБИЈА“ врши под веома повољним
погодбама ова осигурања:

1. Осигурање људског живота на неограни-
чене суме и по разним комбинацијама:
2. Осигурање свих грађевина, индустријских
предузећа, робе и покућанства противу пожара.

— Сва ближа обавештења даје БЕСПЛАТНО —

Друштвена Управа.

Највећа и најстарија трговина ове бранже

РАЈИЋА и ВУКОВИЋА

ПРЕЂЕ

АДОЛФ РЕШОФСКИ

код „ТРУБЕ“

Препоручује своје велико стовариште разно-
врсних дечијих играчака, музичких инструмената,
кафанског прибора, нирнбершко галантеријске
робе и т. д.

Цене су умерене и солидне

Радња се налази од 1/IV 1910. Кнез Михаилова 31, угао.

ДУШАН В. ПЕШИЋ

ТЕРАЗИЈЕ БР. 1 БЕОГРАД ТЕЛЕФ. БР. 1026

ВЕЛИКИ ИЗБОР ГАЛАНТЕРИСКИХ НОВИТЕТА

ШЕШИРА из првих светских фабрика
НАЈМОДЕРНИЈИХ ФАЗОНА и БОЈА

□ □ ЦЕНА СОЛИДНА И СТРОГО УТВРЂЕНА □ □

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Сингер-ове Шиваће Машине

добиле су опет на

Светској

изложби

БРИСЕЛ 1910

Највеће

одличије

Grand

Prix

Друштво за продају Сингерових шиваћих машина

БОРН и К^о

БЕОГРАД — КНЕЗ МИХАЈЛОВА УЛИЦА БРОЈ 23.

Стовариште мустара у свима већим варошима.

НОВО ОТВОРЕНА

МАНУФАКТУРНА, ПЛАТНАРСКА И ГАЛАНТЕРИСКА ТРГОВИНА

СОЛОМОН Х. ГАБАЈ и К^оМП.

БЕОГРАД

КОД ЛУБЕНИЦЕ
ВАСИНА УЛ. БР. 5.

ТЕЛЕФОН 1328

Част нам је известити наше штоване муштерије, да смо добили огроман избор разноврсне робе из првих Енглеских, Француских и Немачких фабрика и продајемо по врло умереној цени.

Мустре на захтев шаљемо.